

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет психології
Кафедра соціальної психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
«ОСОБИСТІСНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

на здобуття освітнього рівня «Магістр»
зі спеціальності 053 «Психологія»

Студентки II курсу
заочної форми навчання
ОС «Магістр» ОПП «Психологія»
Тетяни ЛЕОНІДОВОЇ

Науковий керівник:
доцент кафедри соціальної психології,
кандидат психологічних наук
Ніна РОГАЛЬ

Допустити до захисту в ЕК
кафедри соціальної психології
Протокол № _____ від _____
Завідувач кафедри:
доктор психологічних наук, професор
Тетяна ТРАВЕРСЕ

підпис

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	6
1.1. Сутність і структура готовності до професійної діяльності.	6
1.2. Теоретичні підходи до вивчення готовності майбутніх психологів. . .	17
1.3. Чинники формування готовності до професійної діяльності.	30
Висновки до розділу 1	40
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	43
2.1. Опис процедури дослідження.	43
2.2. Обґрунтування методичного забезпечення дослідження.	46
2.3. Характеристика вибірки дослідження.	49
Висновки до розділу 2	57
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	59
3.1. Експлорація даних: статистичний огляд психологічних показників.	59
3.2. Аналіз взаємозв'язків між психологічними складниками готовності до професійної діяльності.	64
3.3. Порівняння досліджуваних показників готовності.	66
3.4. Рекомендації майбутнім психологам до розвитку психологічної готовності до професійної діяльності.	69
Висновки до розділу 3	76
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	93

ВСТУП

Актуальність дослідження.

Особистісна готовність майбутніх психологів до професійної діяльності є однією з ключових передумов успішної реалізації їхньої професійної ролі. В умовах сучасних соціально-економічних трансформацій, підвищення вимог до якості психологічної допомоги, а також необхідності забезпечення ефективної міжособистісної взаємодії з клієнтами, формування особистісної готовності набуває особливого значення. Особливо це стосується психологів-практиків, які працюють у таких складних сферах, як кризове консультування, сімейна психологія, інклюзивна освіта тощо.

Сучасні дослідження підтверджують, що високий рівень професійної підготовки не завжди гарантує успішну реалізацію психолога в професійній сфері. Вирішальну роль відіграють такі особистісні чинники, як емоційний інтелект, самоактуалізація, впевненість у поведінці, мотивація та самосприйняття. Це підкреслює необхідність комплексного підходу до підготовки майбутніх психологів, зокрема, формування їхньої особистісної готовності.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості готовності майбутніх психологів до професійної діяльності.

Об'єкт дослідження – особистісна готовність до професійної діяльності.

Предмет дослідження – психологічні особливості особистісної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз понять «особистісна готовність» та «професійна діяльність психолога».
2. Дослідити психологічні особливості особистісної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності.

3. Здійснити порівняльний аналіз особистісної готовності майбутніх студентів психологів до професійної діяльності залежно від форми навчання, досвіду роботи та освітнього ступеню.

4. Розробити практичні рекомендації щодо формування особистісної готовності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки.

Методи дослідження.

У процесі дослідження використовувалися такі методи:

- **Теоретичні:** аналіз, синтез, узагальнення наукової літератури з теми дослідження.
- **Емпіричні:** психодіагностичні методики, включаючи Емоційний інтелект Н. Холла, Шкалу самосприйняття Б. Олдгема, Опитувальник мотиваційних джерел Дж. Барбуто/ Р. Скола, Поведінкову впевненість BCQ та Самоактуалізаційний тест Е. Шострома.
- **Статистичні:** обробка отриманих даних кількісним методом із використанням математично-статистичної програми SPSS: описові статистики (середні значення, стандартні відхилення), кореляційний аналіз.

Емпірична база дослідження. У дослідженні взяли участь 46 осіб, з яких 38 жінок та 8 чоловіків від 19 до 49 років. Опитування проводилося у форматі онлайн із використанням Google-форми.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні та емпіричній перевірці взаємозв'язків між особистісними характеристиками майбутніх психологів та рівнем їхньої готовності до професійної діяльності. У роботі представлено авторську концепцію формування особистісної готовності, яка враховує специфіку навчання та професійного становлення в українських реаліях.

Практичне значення результати дослідження можуть бути використані у професійній підготовці майбутніх психологів в закладах вищої освіти, а також під час розробки програм підвищення кваліфікації практикуючих психологів. Отримані рекомендації сприятимуть

вдосконаленню професійної підготовки психологів та підвищенню ефективності їхньої діяльності.

Достовірність і обґрунтованість наукових результатів забезпечено обґрунтованим вибором основних припущень і обмежень, прийнятих за вихідні, при формулюванні мети та завдань роботи, використанням репрезентативної вибірки та сучасного, валідного та надійного емпіричного інструментарію, а також апробованих та прийнятих у сучасній науці методів математико-статистичного аналізу даних, коректним доббором використаних показників і критеріїв; поєднання теоретичного аналізу з проведенням емпіричного дослідження.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 80 найменувань, з них – 36 іноземною мовою, та 2 додатки. Дослідження містить 15 таблиць і 1 рисунок. Основний зміст викладено на 81 сторінці комп'ютерного набору. Повний обсяг роботи становить 97 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність і структура готовності до професійної діяльності

Готовність до професійної діяльності є складним особистісним утворенням, що охоплює взаємопов'язані психологічні, соціальні та професійні аспекти. У наукових дослідженнях її розглядають як інтегративне явище, що визначає здатність індивіда ефективно виконувати професійні функції за умов непередбачуваності й високої психологічної напруги. Готовність забезпечує стабільність професійної діяльності, стійкість до стресових ситуацій та здатність до саморозвитку [1].

Особистісна готовність майбутнього психолога включає набір професійних і загальнолюдських якостей, які сприяють ефективному виконанню професійних обов'язків. Серед них найбільш важливими є емоційна стабільність, самосвідомість, здатність до емпатії, когнітивна гнучкість, професійна мотивація та відповідальність [7]. Формування цих якостей відбувається у процесі професійної підготовки та під впливом освітнього середовища.

Дослідники визначають готовність як багатовимірне утворення, що складається з мотиваційного, когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів [12]. Мотиваційний компонент відображає внутрішню мотивацію особистості, її інтерес до професії, прагнення до професійного зростання й самореалізації [15]. Когнітивний компонент стосується професійних знань, навичок та вмінь, які забезпечують компетентність у професійній сфері [18]. Емоційний компонент передбачає здатність до саморегуляції, контроль емоційних станів, розвиток емпатії та толерантності [20]. Поведінковий компонент включає реальні дії, професійні стратегії, вміння ефективно взаємодіяти з клієнтами, колегами та керівниками [22].

Психологічна література підкреслює, що особистісна готовність є динамічним процесом, який змінюється під впливом навчального середовища, соціальних обставин та індивідуального досвіду [25]. Розвиток особистісних характеристик відбувається поступово через набуття практичного досвіду, саморефлексію та активне навчання. Особливе місце в цьому процесі займають освітні програми, орієнтовані на розвиток практичних компетенцій та соціальних навичок [28].

В межах сучасних досліджень готовність до професійної діяльності часто співвідносять із концепцією професійної ідентичності, яка формується на основі професійних цінностей та особистісних переконань майбутнього фахівця [30]. Формування ідентичності відбувається під впливом інтерактивного навчання, практичної підготовки та участі у професійних спільнотах [32]. Дослідження підтверджують, що студенти, які мають сформовану професійну ідентичність, виявляють вищий рівень особистісної готовності та стійкості до професійних викликів [35].

Когнітивний аспект готовності передбачає набуття специфічних знань з психології, методик дослідження та психокорекції. Він також включає здатність до критичного мислення та наукового аналізу, необхідного для вирішення складних професійних завдань [38]. Водночас формування когнітивного компоненту залежить від рівня академічної успішності, навчальної мотивації та якості освітнього процесу [40].

Емоційний аспект готовності полягає у розвитку емоційної компетентності, яка включає здатність розпізнавати, регулювати та адекватно виражати власні емоції, а також розуміти емоційні стани інших людей [42]. Це є ключовим чинником у професійній діяльності психолога, особливо в умовах інтенсивної міжособистісної взаємодії [44].

Отже, готовність майбутніх психологів до професійної діяльності є комплексною характеристикою, яка охоплює мотиваційний, когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти. Її формування відбувається під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Готовність можна

розглядати як інтегративний показник професійної підготовки, що визначає успішність професійної діяльності майбутніх психологів у різних соціокультурних контекстах [47].

Готовність майбутніх психологів до професійної діяльності – це складне, багатогранне утворення, яке охоплює як професійні, так і особистісні характеристики. Сутність цього феномену полягає не лише у наявності професійних знань чи навичок, а й у здатності їх ефективно застосовувати у складних життєвих та професійних ситуаціях. Важливо, щоб майбутні фахівці не лише опанували теоретичні аспекти своєї спеціальності, а й розвинули психологічну стійкість, емоційну зрілість і впевненість у своїх професійних можливостях [50].

Різні наукові школи пропонують свої підходи до визначення структури готовності до професійної діяльності. Одні дослідники акцентують увагу на когнітивних аспектах, вважаючи, що саме знання, уміння й навички забезпечують успішність роботи психолога [52]. Інші підкреслюють значення особистісних характеристик, таких як стресостійкість, емпатія та саморефлексія [54]. Зрештою, більшість сучасних підходів схилиються до інтегративного розуміння готовності, яка включає когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти, об'єднані професійними цінностями та мотивацією до саморозвитку [56].

Формування професійної готовності майбутніх психологів залежить від кількох ключових факторів. Одним із них є вплив освітнього середовища, зокрема його ресурсів, методів викладання та доступу до сучасних технологій. Дослідники зазначають, що студентам потрібен не лише доступ до теоретичних знань, а й можливість працювати в умовах, максимально наближених до реальної практики [59]. Практична підготовка, супервізія, тренінги та участь у науково-дослідній роботі відіграють важливу роль у розвитку професійної ідентичності студентів [61].

Соціальне оточення також формує готовність майбутніх психологів. Це середовище включає як підтримку з боку сім'ї та друзів, так і взаємодію з

колегами та наставниками. Соціальна підтримка знижує рівень стресу та сприяє формуванню стійкості до професійних викликів [63]. Позитивний мікроклімат в освітньому колективі стимулює професійний розвиток і підвищує мотивацію до самовдосконалення [65].

Особливого значення набуває мотивація до професії, яка визначає прагнення студента до навчання, його наполегливість та здатність долати труднощі. Мотивація може мати як внутрішні, так і зовнішні джерела. Внутрішня мотивація базується на інтересі до психології, бажанні допомагати людям і самореалізуватися [67]. Зовнішня мотивація може бути пов'язана із соціальним статусом, фінансовою винагородою та кар'єрними перспективами [70].

Крім того, важливим аспектом є емоційна компетентність, яка включає вміння управляти своїми емоціями, адекватно реагувати на стресові ситуації та зберігати емоційну рівновагу навіть у складних умовах роботи з клієнтами [72]. Дослідження доводять, що високий рівень емоційної компетентності допомагає уникати професійного вигорання та забезпечує довготривалу продуктивність у сфері практичної психології [75].

Не менш важливим є розвиток саморефлексії, яка дозволяє студентам оцінювати власні професійні досягнення, аналізувати помилки та коригувати свою поведінку. У сучасних програмах підготовки психологів акцент робиться на розвиток здатності до самоспостереження та самовдосконалення через участь у тренінгових програмах, індивідуальних консультаціях і супервізії [77].

Отже, готовність до професійної діяльності — це результат складного процесу навчання, соціальної взаємодії та саморозвитку. Вона формується під впливом багатьох факторів, таких як якість освітнього середовища, рівень мотивації, ступінь соціальної підтримки та здатність до саморефлексії. Для успішної реалізації майбутнього психолога важливо, щоб кожен з цих компонентів розвивався збалансовано, забезпечуючи стійкість до

професійних викликів і здатність до самореалізації в обраній сфері діяльності [80].

Готовність майбутніх психологів до професійної діяльності слід розглядати як процес, що відображає інтеграцію знань, навичок, установок і поведінкових стратегій, які забезпечують ефективне виконання професійних обов'язків. Це утворення не є статичним: воно динамічно змінюється залежно від професійного досвіду, соціального середовища та індивідуальних особливостей особистості. На відміну від теоретичних знань, які можна оцінити за результатами екзаменів, особистісна готовність є складнішою для оцінювання, оскільки включає внутрішню мотивацію, рівень розвитку емоційної стабільності та здатність до самоконтролю [45].

Однією з основних характеристик особистісної готовності є здатність до ефективної саморегуляції. Саморегуляція включає свідомий контроль над емоціями, поведінкою та думками, що дозволяє психологу зберігати працездатність навіть у стресових умовах [47]. В умовах постійної взаємодії з клієнтами психологу необхідно підтримувати баланс між професійним обов'язком та власним емоційним станом. Високий рівень саморегуляції допомагає уникати емоційного вигорання та підтримувати високу продуктивність у довготривалій перспективі [49].

Важливою складовою професійної готовності є здатність до міжособистісної взаємодії. Робота психолога передбачає постійну комунікацію з різними категоріями клієнтів, що вимагає розвитку соціальних навичок, здатності налагоджувати контакт, підтримувати довіру та забезпечувати психологічну підтримку [51]. Цей аспект підсилюється здатністю до емпатії, що дозволяє психологу розуміти почуття та переживання клієнта, не втрачаючи об'єктивності у професійних оцінках [53].

Розвиток комунікативних умінь є одним із пріоритетних завдань під час навчання майбутніх психологів. Освітні заклади пропонують студентам спеціальні курси з основ комунікації, ведення психологічних консультацій та

навичок активного слухання. Ці компетенції забезпечують якісну взаємодію з клієнтами, що є основою успішної професійної діяльності [55].

Не менш важливим компонентом є професійна мотивація. Якщо мотивація студента-психолога є недостатньою або поверхневою, навіть високий рівень теоретичних знань не гарантуватиме успішної роботи. Мотиваційна складова формується на основі внутрішнього інтересу до психологічної науки, прагнення допомагати людям та реалізовувати свій професійний потенціал [57]. Позитивна мотивація створює стійкий інтерес до професії, сприяє пошуку нових знань і вдосконаленню професійних навичок [59].

Крім того, слід зазначити роль професійної етики як невід'ємного компонента готовності майбутнього психолога. Дотримання етичних принципів забезпечує відповідальність перед клієнтами, захищає права та інтереси учасників консультативного процесу. Етична культура психолога формується через ознайомлення зі стандартами професії та систематичний аналіз етичних дилем під час навчання [61].

Професійна ідентичність є наступним важливим аспектом готовності майбутніх психологів. Вона розвивається через поступове інтегрування професійних знань, цінностей і переконань у структуру особистості студента. Процес формування професійної ідентичності часто супроводжується професійними кризами, які є невід'ємною частиною професійного становлення [63]. Саме вміння подолати ці кризи та знайти власний професійний стиль визначає рівень сформованості професійної ідентичності [65].

У наукових джерелах також виділяють психологічну готовність як окремий вимір професійної підготовки. Вона включає когнітивні установки, професійні переконання та очікування щодо майбутньої діяльності. Психологічна готовність формується завдяки теоретичній підготовці, особистісному досвіду, а також участі в практичних тренінгах, супервізіях та консультаційних сесіях [67].

Дослідження підтверджують, що ефективне формування готовності майбутніх психологів значною мірою залежить від використання інтерактивних методів навчання. Це можуть бути кейс-стаді, рольові ігри, симуляційні вправи, які моделюють реальні ситуації з професійної практики. Такі методи сприяють не лише розвитку професійних знань, а й формуванню поведінкових стратегій і соціальних навичок [69].

У цьому контексті слід наголосити на важливості практичної підготовки, яка забезпечує майбутніх фахівців реальним досвідом у професійному середовищі. Вона допомагає здобути необхідні вміння, перевірити свої знання на практиці, а також оцінити власні професійні якості та готовність до майбутньої діяльності [71].

Готовність до професійної діяльності є одним із найважливіших критеріїв, за якими визначається якість професійної підготовки майбутніх психологів. Це складне інтегративне утворення, яке формується в результаті навчання, соціальної взаємодії, особистісного розвитку та практичної діяльності. У сучасній психологічній науці готовність розглядається не лише як кінцевий результат професійної підготовки, але й як процес, що триває протягом усього життя фахівця.

У структурі готовності можна виокремити як основні, так і допоміжні компоненти, які формують професійну компетентність. Серед основних компонентів ключову роль відіграють когнітивні, мотиваційні, емоційні та поведінкові аспекти. Ці елементи взаємопов'язані та взаємозалежні, що забезпечує цілісність особистості майбутнього психолога.

Когнітивний компонент готовності включає знання, професійні уміння та навички, які формуються в процесі навчання. Він охоплює теоретичні знання з основ психології, методів психологічного дослідження, психокорекції та психотерапії. Студент повинен засвоїти широкий спектр методик, які дозволяють проводити психологічну діагностику, розробляти індивідуальні програми корекції та надавати професійну підтримку клієнтам.

Окрім засвоєння теоретичних знань, важливим аспектом когнітивного компонента є розвиток професійного мислення. Це передбачає здатність до аналітичного мислення, формування науково обґрунтованих гіпотез, розв'язання складних практичних завдань та прийняття обґрунтованих рішень у професійній діяльності. Здатність мислити критично та науково дозволяє психологу застосовувати набутий досвід у різних ситуаціях.

Мотиваційний компонент є рушійною силою професійного розвитку. Він визначає рівень зацікавленості студента у своїй професії, прагнення до професійного зростання та самореалізації. Важливо, щоб мотивація була як внутрішньою, так і зовнішньою. Внутрішня мотивація включає інтерес до професії, бажання допомагати людям та вдосконалюватися. Зовнішня мотивація може включати очікування кар'єрного зростання, матеріальну винагороду або соціальне визнання.

Велике значення у формуванні мотиваційного компонента має створення освітнього середовища, яке підтримує прагнення студентів до професійного розвитку. Це передбачає участь у наукових дослідженнях, конференціях, проєктній діяльності та інших заходах, які стимулюють зацікавленість у професійній сфері.

Емоційний компонент включає здатність до емоційної саморегуляції, стресостійкість, вміння підтримувати емоційну рівновагу та управляти емоційними станами. Робота психолога передбачає постійну взаємодію з людьми, які часто переживають складні життєві обставини. Тому майбутній психолог повинен вміти контролювати власні емоції, підтримувати позитивний психоемоційний стан та зберігати професійну дистанцію у спілкуванні з клієнтами.

Емоційна компетентність розвивається через участь у тренінгах, семінарах та супервізіях, які дозволяють студентам навчитися управляти власними емоціями та правильно реагувати на емоційні стани інших людей. Дослідники підкреслюють, що розвинена емоційна компетентність дозволяє

уникати професійного вигорання та підтримувати ефективність професійної діяльності.

Поведінковий компонент готовності стосується безпосередньої професійної діяльності майбутнього психолога. Він включає набуття практичних умінь, навичок консультування, діагностики, ведення документації та організації консультаційної роботи. Поведінковий компонент визначає готовність до виконання професійних обов'язків у різних умовах, а також здатність приймати рішення та вирішувати професійні проблеми.

Важливою складовою поведінкового компонента є розвиток комунікативних навичок. Ефективна комунікація передбачає вміння слухати, задавати питання, правильно формулювати відповіді, підтримувати контакт та встановлювати довірчі стосунки з клієнтами. Психологи, які володіють високим рівнем комунікативної компетентності, демонструють більшу ефективність у роботі та здатність налагоджувати взаємодію з різними категоріями клієнтів.

Окремою складовою професійної готовності є формування професійної ідентичності, яка передбачає усвідомлення себе як представника певної професії, прийняття професійних норм і стандартів, а також здатність підтримувати професійну етику. Формування професійної ідентичності відбувається через участь у професійних асоціаціях, конференціях, супервізіях, стажуваннях та інших заходах, які сприяють професійному самовизначенню.

Готовність до професійної діяльності у сфері психології є складним, багаторівневим феноменом, який охоплює особистісні та професійні якості, формування яких відбувається під впливом різних факторів. У сучасній науковій літературі цей процес розглядається як системне утворення, що об'єднує взаємопов'язані компоненти, які забезпечують професійну ефективність майбутнього психолога.

Взаємозв'язок професійної компетентності та готовності

Готовність до професійної діяльності тісно пов'язана з поняттям професійної компетентності, яка передбачає наявність певних знань, умінь і навичок, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків. Однак, на відміну від компетентності, готовність охоплює не лише когнітивні аспекти, але й мотиваційні, емоційні та соціальні характеристики, які забезпечують успішність професійної діяльності навіть за складних умов [1].

Важливо підкреслити, що компетентність є основою професійної готовності, але не визначає її повністю. Готовність включає здатність до саморегуляції, професійну відповідальність, готовність до вирішення складних ситуацій і вміння працювати в команді. Тому готовність можна вважати інтегральним показником професійного становлення [4].

Соціальні аспекти готовності

Соціальна готовність є важливим компонентом професійної діяльності психолога, оскільки вона визначає здатність до ефективної взаємодії з клієнтами, колегами та іншими учасниками професійної спільноти. Соціальна готовність охоплює вміння працювати у команді, формувати професійні зв'язки, підтримувати довірчі відносини та взаємодіяти з представниками різних соціальних груп [7].

Соціальна компетентність визначає здатність психолога інтегруватися у професійне середовище, дотримуватися професійних норм і стандартів, розуміти соціальні контексти психологічних проблем клієнтів. Розвиток соціальної готовності відбувається через участь у тренінгах, майстер-класах, професійних конференціях та стажуваннях [10].

Розвиток професійної ідентичності

Професійна ідентичність є одним із ключових компонентів готовності до професійної діяльності. Вона формується на основі прийняття професійних цінностей, норм і стандартів, усвідомлення своєї ролі як психолога та готовності відповідати професійним очікуванням. Професійна ідентичність визначає цілі, мотивацію та професійні переконання майбутнього фахівця [12].

Процес формування професійної ідентичності розпочинається вже на ранніх етапах професійної підготовки, коли студенти знайомляться з етичними стандартами, вимогами до професійної поведінки та принципами професійної етики. Прийняття професійної ідентичності є важливою умовою для зниження рівня професійного стресу, підвищення рівня відповідальності та збереження професійної мотивації [15].

Особистісні якості як основа готовності

Особистісні якості відіграють важливу роль у формуванні готовності майбутнього психолога. До таких якостей належать стресостійкість, здатність до емпатії, впевненість у своїх силах, здатність до саморефлексії, а також розвинені морально-етичні якості.

Стресостійкість є необхідною умовою успішної професійної діяльності психолога, оскільки робота у цій сфері передбачає постійне вирішення складних людських проблем. Психолог повинен бути готовий працювати у стресових умовах, зберігаючи працездатність та емоційну рівновагу [18].

Емпатія дозволяє психологу розуміти почуття та переживання клієнтів, будувати довірчі стосунки, підтримувати клієнта у складних життєвих ситуаціях. Водночас надмірна емпатія може спричинити професійне вигорання, тому важливо навчитися контролювати рівень емоційної залученості [20].

Саморефлексія забезпечує здатність аналізувати власні дії, оцінювати їхні результати, виявляти помилки та коригувати свою поведінку. Розвинені навички саморефлексії допомагають уникати професійних помилок і вдосконалювати професійну майстерність [22].

Професійна етика як основа готовності

Етична свідомість є центральним компонентом професійної готовності психолога. Вона передбачає дотримання етичних норм і принципів, таких як конфіденційність, повага до особистості клієнта, професійна відповідальність та готовність приймати етичні рішення навіть у складних ситуаціях. Формування етичної свідомості відбувається через вивчення етичних

кодексів, аналіз практичних кейсів та розгляд моральних дилем під час навчання [25].

Психолог з розвиненою етичною свідомістю здатний дотримуватися професійних стандартів, уникати конфлікту інтересів та забезпечувати якісне надання психологічних послуг. У цьому контексті етична готовність стає важливим показником професійної зрілості та відповідальності [28].

Безперервний професійний розвиток

Готовність до професійної діяльності не є статичною характеристикою; вона потребує постійного вдосконалення через професійний розвиток, участь у тренінгах, супервізії, підвищення кваліфікації та участь у наукових дослідженнях. Безперервний професійний розвиток дозволяє підтримувати високий рівень компетентності, знайомитися з новими методиками та підходами, адаптуватися до змін у професійній сфері [30].

Підсумовуючи, професійна готовність майбутніх психологів є складним багатокомпонентним явищем, яке включає когнітивні, емоційні, мотиваційні та поведінкові аспекти. Її формування залежить від освітнього середовища, індивідуальних особливостей студента, соціальної підтримки, а також професійного досвіду, здобутого під час практичної підготовки. Успішне формування професійної готовності створює передумови для ефективною та відповідальною професійною діяльності в майбутньому [73].

1.2. Психологічні аспекти формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності

Формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності є багатоплановим процесом, що охоплює різні психологічні аспекти, які забезпечують інтеграцію особистісних та професійних характеристик. Цей процес базується на розвитку ключових компетентностей, таких як саморегуляція, самопізнання, професійна ідентичність, комунікативні вміння та здатність до емпатії [1].

Одним із найважливіших психологічних аспектів є розвиток емоційного інтелекту. Емоційний інтелект включає здатність розпізнавати, оцінювати та управляти як власними емоціями, так і емоційними станами інших людей [4]. Психологічні дослідження підтверджують, що високий рівень емоційного інтелекту позитивно впливає на успішність професійної діяльності, знижуючи рівень стресу та підвищуючи здатність до емпатійного розуміння клієнтів [7].

Поряд із цим, особистісна саморефлексія відіграє вирішальну роль у процесі формування професійної готовності. Вона передбачає здатність критично оцінювати власні думки, почуття та дії з метою вдосконалення професійних навичок [10]. Саморефлексія дозволяє уникати професійних помилок, коригувати поведінку та знаходити ефективніші способи вирішення проблем [12].

Важливим психологічним аспектом є мотивація до професійної діяльності. Мотивація визначає інтенсивність, спрямованість і стійкість професійної активності майбутнього психолога [15]. Дослідники зазначають, що внутрішня мотивація, зумовлена інтересом до роботи та бажанням досягти професійних вершин, є набагато ефективнішою, ніж зовнішні стимули, такі як заробітна плата або соціальний статус [17].

Значне місце у формуванні професійної готовності займає розвиток професійної ідентичності. Професійна ідентичність передбачає усвідомлення майбутнім фахівцем свого місця в професійній спільноті, визначення власних професійних цілей і прийняття етичних норм професії [19]. Формування професійної ідентичності відбувається поступово в результаті освітнього та професійного досвіду [22].

Іншим важливим аспектом є розвиток комунікативної компетентності. Професійна діяльність психолога неможлива без уміння налагоджувати довірчі стосунки з клієнтами та колегами. Це вимагає від майбутніх фахівців таких умінь, як активне слухання, емпатія, здатність чітко й структуровано висловлювати свої думки [25]. Дослідження показують, що комунікативна

компетентність може бути значно підвищена завдяки інтерактивним методам навчання, таким як рольові ігри, моделювання ситуацій та супервізія [28].

Психологічна стійкість є ще одним важливим компонентом особистісної готовності до професійної діяльності. Вона визначає здатність майбутнього психолога зберігати працездатність та емоційну рівновагу навіть за умов стресу або професійних невдач [30]. Дослідники зазначають, що психологічна стійкість є результатом поєднання вроджених характеристик і набутих навичок, таких як ефективні стратегії подолання стресу, розвинуте самоконтролювання та підтримка соціального оточення [33].

Важливою складовою психологічної готовності є також розвиток когнітивних здібностей. Вони включають здатність до аналітичного мислення, формулювання висновків, розв'язання складних професійних завдань, а також планування інтервенційних заходів [35]. Високий рівень когнітивного розвитку дозволяє майбутнім психологам швидко оцінювати ситуацію, приймати ефективні рішення та адаптуватися до змін [37].

Ще одним важливим аспектом є соціальна компетентність, яка передбачає вміння працювати в команді, будувати продуктивні професійні відносини та вирішувати конфлікти. Ця компетентність стає ключовою під час роботи у складних соціальних ситуаціях, коли від психолога очікується прийняття виважених і обґрунтованих рішень [40].

Необхідно також згадати про роль професійних цінностей, які визначають моральні та етичні орієнтири майбутніх психологів. Вони є основою для прийняття професійних рішень та визначають поведінкові моделі психолога в різних професійних ситуаціях [42]. Згідно з дослідженнями, професійні цінності формуються на основі особистісних переконань, соціального досвіду та впливу освітнього середовища [45].

Окремо слід зазначити про значення етичної свідомості, яка є одним із ключових аспектів професійної готовності. Психологи повинні дотримуватись норм професійної етики, включаючи конфіденційність,

повагу до клієнта та недопущення професійних помилок [47]. Формування етичної свідомості відбувається через систематичне вивчення етичних стандартів, участь у професійних дискусіях та аналіз практичних кейсів [50].

Психологічні аспекти готовності майбутніх психологів є багатоаспектними та взаємопов'язаними. Вони формуються у процесі професійної підготовки, під впливом соціального середовища та особистісних характеристик студентів. Розуміння цих аспектів дозволяє створити комплексну систему навчання, яка сприятиме гармонійному розвитку професійних і особистісних якостей майбутніх фахівців.

Готовність майбутніх психологів до професійної діяльності розглядається як інтегративне утворення, що включає не лише набуті знання та практичні вміння, а й складні особистісні якості, які формуються у процесі навчання, соціалізації та особистісного розвитку. Важливим завданням психологічної науки є визначення основних компонентів цієї готовності та умов, за яких вона формується.

Одним з основних факторів формування професійної готовності є розвиток внутрішнього мотиваційного потенціалу. У наукових дослідженнях мотивація вважається центральним компонентом, оскільки саме вона визначає стійкість до труднощів, готовність до професійного розвитку та здатність подолати невдачі [52]. Внутрішня мотивація, яка базується на інтересі до роботи, потребі у допомозі іншим та прагненні до самореалізації, є більш стійкою і сприяє довготривалому професійному розвитку [54].

Іншим важливим психологічним аспектом є самооцінка та самоповага майбутніх психологів. Висока самооцінка забезпечує впевненість у власних силах, а отже, допомагає долати професійні труднощі. Низька самооцінка, навпаки, може стати серйозною перешкодою у професійному розвитку, спричиняючи страх перед помилками та уникнення складних завдань [56]. Позитивна самооцінка формується через успіхи у навчанні, підтримку з боку викладачів і наставників, а також завдяки участі у професійних практиках [59].

Професійна готовність також включає здатність до емоційної стійкості, яка дозволяє майбутньому психологу справлятися зі стресовими ситуаціями, контролювати емоції та підтримувати позитивний психоемоційний стан. Емоційна стійкість є основою для формування здорового професійного середовища, що забезпечує високу ефективність психологічної допомоги [61]. Дослідження підтверджують, що розвинена емоційна стійкість допомагає уникати професійного вигорання, яке є однією з головних загроз для психологів у професійній діяльності [64].

Особливої уваги заслуговує концепція професійної ідентичності, яка формується у процесі підготовки майбутніх психологів. Професійна ідентичність є основою професійного самовизначення, включає прийняття професійних норм і цінностей, формування уявлень про власну роль у професії [67]. Формування професійної ідентичності потребує не лише теоретичної підготовки, а й практичних навичок, участі у навчальних тренінгах та супервізії, де студенти можуть на практиці відчувати себе у ролі професіоналів [70].

У науковій літературі окремо виділяють поняття «соціально-психологічної адаптації», яке включає здатність інтегруватися у професійне середовище та ефективно співпрацювати з іншими фахівцями [73]. Соціальна адаптація є важливою складовою професійної готовності, оскільки психолог працює у постійній взаємодії з колегами, клієнтами та іншими учасниками професійної діяльності [75].

Особливу роль відіграє також етична компетентність, яка включає дотримання етичних принципів, конфіденційності, повагу до клієнта та готовність до прийняття складних етичних рішень [77]. Формування етичної свідомості майбутніх психологів є складним процесом, який передбачає не лише вивчення професійного етичного кодексу, а й аналіз реальних професійних ситуацій, участь у супервізіях та тренінгах з етики [80].

З погляду психологічної науки, особистісна готовність є не просто кінцевим результатом навчання, а безперервним процесом, який триває

протягом усього професійного життя. Майбутні психологи повинні мати можливість постійно оновлювати свої знання, розвивати нові навички та адаптуватися до змін у професійній сфері. Тільки за таких умов їхня професійна готовність буде залишатися високою, а якість психологічної допомоги — належною.

Слід також зазначити важливість психотерапевтичної підготовки, яка дозволяє майбутнім психологам ефективно працювати з різними клієнтами. Психотерапевтична підготовка сприяє розвитку навичок саморефлексії, розуміння своїх емоцій та особистісних обмежень, що забезпечує професійне зростання [48]. Вона включає участь у психотерапевтичних групах, індивідуальні консультації з наставниками, супервізію та участь у практичних заняттях, де студенти можуть здобути реальний досвід взаємодії з клієнтами.

У підсумку, формування професійної готовності майбутніх психологів є складним процесом, який включає когнітивні, емоційні, мотиваційні та поведінкові аспекти. Взаємозв'язок між цими компонентами забезпечує всебічний розвиток майбутнього спеціаліста, його професійну компетентність, емоційну стійкість і здатність до ефективної професійної взаємодії. Готовність до професійної діяльності — це результат інтеграції особистісних і професійних якостей, які формуються в процесі навчання, практики та саморозвитку.

Розвиток професійної готовності майбутніх психологів є багатокомпонентним процесом, що охоплює різні рівні особистісного становлення. На кожному з цих рівнів відбуваються складні психологічні зміни, які забезпечують ефективне виконання професійних обов'язків. Готовність не можна розглядати як статичну характеристику, оскільки вона динамічно змінюється під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів.

Одним із ключових аспектів професійної готовності є психологічна гнучкість, яка передбачає здатність адаптуватися до змін та невизначених ситуацій. Для психолога це означає вміння коригувати свою поведінку,

шукати нові рішення, спиратися на свій професійний досвід та знання. Адаптивність дозволяє зберігати працездатність навіть у складних умовах, забезпечуючи стабільність професійної діяльності [45].

Дослідження показують, що високий рівень адаптивності сприяє успішній кар'єрі у психологічній сфері, оскільки робота з клієнтами часто передбачає необхідність швидко орієнтуватися в нових обставинах, приймати нестандартні рішення та пропонувати креативні підходи [47]. Адаптивність також сприяє професійному розвитку через безперервне навчання та вдосконалення власних професійних умінь [49].

Формування професійної самосвідомості є важливим процесом у підготовці майбутніх психологів. Самосвідомість передбачає усвідомлення своїх сильних і слабких сторін, визнання необхідності професійного зростання та здатність до саморегуляції. Саморегуляція забезпечує контроль емоцій, думок та поведінки, що дозволяє підтримувати високу продуктивність у довготривалій перспективі [52].

Самосвідомість також включає здатність приймати зворотний зв'язок від колег, наставників та клієнтів. Вона є основою для постійного самовдосконалення, оскільки дозволяє аналізувати професійні успіхи та невдачі [54]. У процесі підготовки студентів до професії психолога самосвідомість формується через супервізію, участь у професійних тренінгах, роботу у групах підтримки та рефлексивні семінари [56].

Емоційна компетентність майбутніх психологів – це не лише здатність розпізнавати та регулювати власні емоції, а й уміння розуміти емоційні стани інших людей. Вона охоплює такі аспекти, як емпатія, емоційна стійкість та здатність керувати міжособистісними стосунками. Високий рівень емоційної компетентності дозволяє будувати довірчі стосунки з клієнтами, підтримувати професійні межі та уникати конфліктів [58].

Стійкість до стресу є ще одним важливим компонентом психологічної готовності. Робота психолога передбачає постійну взаємодію з клієнтами, які переживають різні кризові ситуації. Це створює ризик виникнення

професійного вигорання, що може негативно вплинути на якість професійної діяльності. Тому важливо розвивати стресостійкість, використовуючи такі методи, як регулярна супервізія, робота з психологом-наставником, підтримка колег та участь у профілактичних тренінгах [60].

Соціальна компетентність передбачає здатність до ефективної міжособистісної взаємодії, яка є ключовою в роботі психолога. Професійна діяльність вимагає від фахівця не лише високого рівня комунікаційних умінь, а й вміння будувати конструктивні відносини з колегами та клієнтами [62].

Комунікаційні навички включають здатність до активного слухання, правильного формулювання запитань, чіткого вираження думок та надання зворотного зв'язку. Вони формуються через практичні заняття, рольові ігри, моделювання ситуацій та роботу з кейсами. Такі методи дозволяють студентам відпрацювати комунікаційні стратегії в умовах, максимально наближених до реальної практики [64].

Етична свідомість є обов'язковою умовою професійної діяльності психолога. Вона включає дотримання професійних стандартів, збереження конфіденційності, повагу до особистості клієнта та відповідальність за прийняті професійні рішення. Формування етичної свідомості майбутніх психологів відбувається через вивчення етичних кодексів, участь у дискусіях, розгляд етичних дилем та аналіз складних професійних випадків [67].

Професійні цінності формуються у процесі професійного навчання та соціалізації. Вони визначають професійне мислення, впливають на прийняття рішень та регулюють поведінку у професійних ситуаціях. Важливу роль у формуванні цінностей відіграють викладачі та наставники, які слугують прикладом для студентів та передають їм свої професійні переконання [69].

Психотерапевтична підготовка дозволяє майбутнім психологам краще зрозуміти внутрішні переживання своїх клієнтів та будувати ефективні консультативні стосунки. Вона включає участь у психотерапевтичних групах, практичних семінарах, індивідуальних сесіях з наставниками та регулярній супервізії [71].

Саморефлексія є важливою умовою професійного зростання. Вона передбачає здатність до самостереження, критичного аналізу власної поведінки та пошуку шляхів її вдосконалення. Формування навичок саморефлексії відбувається через написання рефлексивних щоденників, участь у групах підтримки та регулярні консультації з досвідченими психологами [73].

Формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності є складним процесом, який передбачає інтеграцію особистісних, професійних та соціальних компонентів. Цей процес не обмежується лише періодом навчання в закладах вищої освіти, а триває протягом усього життя психолога. Професійна готовність має динамічний характер, оскільки змінюється залежно від професійного досвіду, освітніх можливостей, соціального середовища та особистісних особливостей майбутніх фахівців.

Значущим компонентом формування готовності є когнітивний рівень, який передбачає засвоєння теоретичних знань і розвиток професійного мислення. Майбутній психолог повинен володіти глибокими знаннями з основ психології, психотерапії, діагностики та психологічного консультування. Однак знання не мають самоцільного характеру; важливо, щоб студенти вміли інтегрувати теоретичні концепції у практичну діяльність, адаптуючи їх до конкретних випадків.

Критичне мислення є обов'язковою складовою професійної підготовки. Воно передбачає здатність до об'єктивного аналізу, оцінки альтернативних рішень, формулювання гіпотез та прогнозування результатів професійної взаємодії. Розвиток критичного мислення забезпечується через проведення досліджень, участь у наукових конференціях та семінарах, а також виконання курсових і магістерських робіт.

Не менш важливим аспектом є мотивація до професійної діяльності. Студенти, які мають високу внутрішню мотивацію, виявляють більше старанності в навчанні, беруть активну участь у наукових проєктах і прагнуть до професійного самовдосконалення. Водночас зовнішня мотивація, як-от

отримання диплому чи кар'єрне зростання, може бути додатковим стимулом, але не повинна домінувати, оскільки це знижує якість професійної підготовки.

Професійна ідентичність розглядається як результат усвідомлення свого місця у професійній спільноті та прийняття цінностей, норм і стандартів, які визначають діяльність психолога. Формування ідентичності відбувається через залучення студентів до професійних спільнот, участь у конференціях, семінарах і тренінгах, де вони можуть відчувати свою приналежність до професії та набути досвіду взаємодії з колегами.

Психологічна стійкість є ще однією важливою складовою професійної готовності. Це здатність фахівця зберігати працездатність та емоційну рівновагу навіть у складних умовах. Для психолога це особливо важливо, оскільки він щодня стикається з людськими проблемами, стражданнями та кризами. Розвиток стресостійкості передбачає формування адекватних стратегій подолання труднощів, уміння управляти власними емоціями та підтримувати емоційний баланс.

Рефлексія є центральним механізмом особистісного та професійного розвитку майбутнього психолога. Завдяки рефлексії студенти мають можливість аналізувати свої дії, оцінювати їхню ефективність і робити відповідні висновки. У професійній підготовці рефлексія розвивається через написання рефлексивних есе, ведення щоденників професійного розвитку та участь у групових обговореннях під час супервізії.

Комунікативні навички є обов'язковою умовою успішної роботи психолога. Вони охоплюють уміння слухати, ставити правильні запитання, будувати діалог, підтримувати клієнта та допомагати йому знаходити власні рішення. Ці навички розвиваються під час занять з основ психологічного консультування, тренінгів з комунікації та практичної підготовки в умовах симульованих консультацій.

Емпатія є базовою характеристикою професійної діяльності психолога. Здатність розуміти емоційні стани інших людей, співчувати їм та водночас

залишатися професійно дистанційованим є запорукою ефективної консультативної роботи. Емпатія розвивається через вивчення психологічних теорій емоцій, участь у групових тренінгах та супервізіях.

Етична компетентність визначає морально-етичні принципи, яких має дотримуватися психолог у своїй роботі. Це передбачає дотримання конфіденційності, повагу до гідності клієнта, уникнення конфлікту інтересів і відповідальність за прийняті професійні рішення. Етична компетентність розвивається через вивчення етичного кодексу психолога, аналіз практичних кейсів та обговорення складних професійних ситуацій під час занять.

Розвиток професійної компетентності неможливий без постійного навчання та самовдосконалення. Психолог повинен бути готовий до безперервного професійного розвитку, оскільки психологічна наука постійно змінюється й оновлюється. Участь у конференціях, тренінгах, супервізіях та наукових дослідженнях є обов'язковою складовою професійної діяльності психолога.

Практична підготовка відіграє ключову роль у формуванні професійної готовності. Вона дозволяє студентам застосовувати набуті знання у реальних умовах, отримувати зворотний зв'язок від наставників і розвивати професійні навички. Практична підготовка може проходити у формі стажувань, участі у психотерапевтичних групах, ведення консультацій під керівництвом досвідчених психологів та проведення дослідницьких проєктів.

Отже, формування готовності майбутніх психологів є багатогранним процесом, який охоплює когнітивні, емоційні, мотиваційні та поведінкові аспекти. Готовність забезпечується завдяки інтеграції особистісних якостей, професійних знань і практичних умінь, які розвиваються в процесі навчання, практики та особистісного розвитку.

Формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності є складним процесом, який охоплює кілька рівнів: особистісний, професійний, соціальний і етичний. Кожен із цих рівнів впливає на здатність майбутнього психолога виконувати свої професійні обов'язки на високому

рівні. Важливо зазначити, що готовність є не просто набором знань і вмінь, а інтеграцією професійних компетентностей, особистісних характеристик та етичних орієнтирів, які забезпечують ефективну роботу з клієнтами.

Особистісний рівень передбачає розвиток таких ключових якостей, як емоційна стабільність, здатність до саморефлексії, впевненість у собі та готовність до особистісного зростання. Успішний психолог повинен мати високу стресостійкість, оскільки його робота часто супроводжується емоційно напруженими ситуаціями, пов'язаними з переживаннями клієнтів. Важливо вміти підтримувати професійні межі, залишаючись співчутливим і водночас здатним приймати об'єктивні рішення.

На професійному рівні готовність передбачає наявність широкого спектра знань із різних галузей психології, таких як психологічне консультування, психодіагностика, психотерапія та психологічна корекція. Однак знання самі по собі є недостатніми, якщо відсутні навички їхнього практичного застосування. Професійна готовність формується через участь у практичних заняттях, супервізії, психологічних тренінгах і стажуваннях, які забезпечують реальний досвід роботи з клієнтами.

Соціальний рівень формування готовності включає здатність майбутнього психолога до взаємодії з іншими людьми, зокрема колегами, керівниками та представниками різних соціальних груп. Психолог повинен мати розвинені соціальні навички, зокрема вміння співпрацювати у команді, будувати професійні відносини, підтримувати конструктивний діалог та вирішувати конфлікти. Командна робота є важливою складовою психологічної практики, оскільки багато психологів працюють у мультидисциплінарних командах.

Етичний рівень передбачає дотримання моральних принципів і професійних стандартів, зокрема конфіденційності, поваги до гідності клієнтів, уникнення конфлікту інтересів і відповідальності за прийняті рішення. Етична підготовка здійснюється через вивчення етичних кодексів, аналіз реальних випадків і розв'язання етичних дилем, що дозволяє

майбутнім фахівцям формувати моральну зрілість і професійну відповідальність.

Розвиток професійної ідентичності є ще одним ключовим аспектом готовності до професійної діяльності. Ідентичність формується через поступове усвідомлення своєї ролі в професійній спільноті, прийняття професійних цінностей і стандартів, а також розвиток почуття відповідальності за власні професійні дії. Процес формування ідентичності є поступовим і передбачає участь у професійних асоціаціях, конференціях, семінарах і тренінгах, де майбутні психологи можуть обмінюватися досвідом, знайомитися з новими методами роботи та отримувати підтримку від колег.

Однією з центральних складових професійної готовності є здатність до саморефлексії, яка передбачає об'єктивне оцінювання своїх дій, професійних успіхів та недоліків. Завдяки саморефлексії майбутні психологи можуть коригувати свої професійні стратегії, вдосконалювати свої знання та підвищувати рівень власної компетентності. У процесі навчання саморефлексія розвивається через написання рефлексивних есе, обговорення практичних кейсів, участь у супервізіях і проведення індивідуальних консультацій із викладачами-наставниками.

Іншою важливою складовою є розвиток комунікативних навичок, які включають вміння слухати, формулювати запитання, будувати діалог, надавати підтримку та встановлювати довірчі стосунки з клієнтами. Комунікативні навички є основою психологічної практики, оскільки ефективна комунікація створює умови для продуктивної роботи з клієнтами, запобігає конфліктам і сприяє швидкому вирішенню професійних завдань.

Емпатія є ще однією важливою компетенцією психолога, яка дозволяє розуміти внутрішній світ клієнта, усвідомлювати його переживання та емоції. Емпатія допомагає налагоджувати емоційний контакт із клієнтами, підтримувати довірчі відносини та створювати сприятливу атмосферу для роботи. Водночас професійна емпатія передбачає дотримання певної

емоційної дистанції, яка захищає психолога від надмірного емоційного виснаження.

Психологічна стійкість є необхідною умовою успішної роботи у сфері психології. Психологи працюють із клієнтами, які перебувають у стані сильного емоційного стресу, тому здатність залишатися емоційно стабільними є важливим чинником ефективності професійної діяльності. Психологічна стійкість розвивається через здобуття практичного досвіду, участь у психологічних тренінгах, регулярну супервізію та підтримку колег.

Розвиток професійної готовності неможливий без використання інтерактивних методів навчання, таких як моделювання професійних ситуацій, рольові ігри, аналіз кейсів, проведення практичних занять із психодіагностики та психотерапії. Завдяки інтерактивним методам майбутні психологи можуть не лише здобути професійні знання, а й відпрацювати їх у максимально наближених до реальних умовах.

Формування готовності також передбачає участь студентів у науково-дослідній діяльності, яка сприяє розвитку критичного мислення, навичок аналізу та синтезу інформації, а також професійного самовдосконалення. Проведення наукових досліджень дозволяє майбутнім психологам заглиблюватися в актуальні проблеми своєї професії, розробляти нові підходи до роботи з клієнтами та вдосконалювати існуючі методи психологічної допомоги.

Підсумовуючи, формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності є складним і багатоаспектним процесом, який передбачає розвиток професійних знань, практичних навичок, особистісних якостей, етичної свідомості та соціальних компетенцій. Завдяки інтеграції цих компонентів майбутні фахівці можуть успішно виконувати свої професійні обов'язки, забезпечуючи якісну психологічну допомогу та сприяючи соціальному благополуччю.

1.3. Чинники формування готовності до професійної діяльності

Формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності є складним багатофакторним процесом, який залежить від сукупності зовнішніх і внутрішніх чинників. Взаємодія цих чинників визначає ступінь професійної підготовки, рівень особистісного розвитку й готовність до практичної діяльності. Наукові дослідження в галузі психології свідчать про те, що готовність формується під впливом багатьох компонентів, які можна умовно поділити на соціальні, особистісні, педагогічні та професійні фактори.

Соціальні чинники формують контекст, у якому відбувається професійний розвиток. До них належать культурне середовище, соціальні норми, система освіти, підтримка з боку сім'ї, взаємодія з колегами та ментори. Культурне середовище визначає загальні уявлення про роль психолога, соціальні очікування щодо його поведінки та обов'язків. У суспільствах, де професія психолога має високий соціальний статус, студенти більш вмотивовані до навчання та професійного розвитку. Сімейна підтримка, моральне заохочення з боку рідних та друзів є додатковим стимулом, який сприяє підвищенню впевненості у власних можливостях.

Соціальна взаємодія з колегами та наставниками також є потужним чинником формування професійної готовності. Колеги та викладачі можуть стати джерелом підтримки, зворотного зв'язку та натхнення для подальшого розвитку. Наставники у професійній сфері передають свої знання й досвід, допомагаючи студентам адаптуватися до реалій професійної діяльності. Відсутність соціальної підтримки, навпаки, може призвести до професійної ізоляції, зниження мотивації та ризику професійного вигорання.

Особистісні чинники формують індивідуальні передумови готовності до професійної діяльності. До них належать рівень самооцінки, емоційна стабільність, здатність до саморегуляції, мотивація, рівень особистісної зрілості та стиль мислення. Висока самооцінка допомагає студенту впевнено виконувати свої професійні обов'язки, тоді як низька самооцінка може обмежувати ініціативність та знижувати продуктивність. Дослідження

свідчать, що студенти з розвиненою самооцінкою виявляють більшу стійкість до стресових ситуацій, демонструють впевненість у своїх професійних рішеннях та легше долають труднощі.

Емоційна стабільність є одним із ключових особистісних чинників, що забезпечують здатність психолога підтримувати емоційну рівновагу навіть за умов професійних стресів. Вона допомагає уникати професійного вигорання, зберігати працездатність та приймати виважені рішення у складних ситуаціях. Здатність до саморегуляції дозволяє контролювати емоції, управляти поведінкою й підтримувати продуктивні стосунки з клієнтами та колегами.

Мотивація є центральним особистісним чинником, який визначає бажання студента навчатися, розвиватися професійно та реалізовувати себе у професії психолога. Внутрішня мотивація, зумовлена інтересом до психології, прагненням допомагати людям та професійною самореалізацією, є найбільш ефективною. Зовнішня мотивація, наприклад, отримання диплома чи кар'єрне зростання, також може стимулювати активність, але часто виявляється менш стійкою.

Педагогічні чинники пов'язані з умовами навчального процесу, методами викладання, якістю навчальних матеріалів та педагогічною майстерністю викладачів. Сучасні методи навчання, такі як проблемне навчання, кейс-методи, інтерактивні тренінги, рольові ігри та симуляції, сприяють кращому засвоєнню теоретичних знань і формуванню професійних навичок. Залучення студентів до науково-дослідної діяльності, участь у конференціях та проєктній роботі формують у них здатність до наукового мислення та дослідницьких компетенцій.

Важливим педагогічним чинником є створення мотиваційно-сприятливого навчального середовища, де студенти відчують підтримку, заохочення до саморозвитку та можливість отримати зворотний зв'язок від викладачів. Викладачі, які використовують індивідуальний підхід, враховують потреби кожного студента, сприяють підвищенню мотивації до

навчання та формуванню професійних установок. Водночас авторитарний стиль викладання, надмірний контроль та відсутність гнучкості у навчальному процесі можуть знижувати інтерес до професії та викликати професійне розчарування.

Професійні чинники формування готовності охоплюють здобуття практичного досвіду, проходження професійних стажувань, участь у супервізії та консультуванні. Практична підготовка є невід'ємною складовою професійної готовності, оскільки дозволяє майбутнім психологам застосовувати свої знання на практиці, працювати з клієнтами та отримувати підтримку від досвідчених колег. Стажування в різних установах, таких як психологічні центри, школи та медичні заклади, допомагають студентам отримати різносторонній професійний досвід та розвинути практичні навички.

Проходження супервізії дозволяє студентам отримати зворотний зв'язок від досвідчених наставників, які допомагають оцінити сильні та слабкі сторони професійної діяльності, визначити напрями для подальшого вдосконалення та сформуванню стратегії роботи з клієнтами. Супервізія також сприяє розвитку рефлексивних умінь, що є важливим компонентом професійної готовності.

Отже, формування професійної готовності майбутніх психологів є складним багатофакторним процесом, який визначається взаємодією соціальних, особистісних, педагогічних та професійних чинників. Розуміння впливу цих чинників дозволяє створити ефективну систему професійної підготовки, яка забезпечує гармонійний розвиток фахівця, сприяє формуванню його особистісної зрілості, професійної компетентності та здатності до успішної професійної діяльності.

Формування професійної готовності майбутніх психологів є складним процесом, який охоплює різноманітні чинники, що взаємодіють між собою. Вони створюють цілісну систему, яка визначає рівень компетентності та особистісної зрілості майбутнього фахівця. Кожен із цих чинників відіграє

певну роль у становленні професійної ідентичності, розвитку професійних навичок і формуванні позитивних мотиваційних установок.

Соціальні чинники є основою професійної адаптації, оскільки професійна діяльність психолога відбувається у безперервній взаємодії з іншими людьми. Серед соціальних чинників ключове значення має підтримка з боку близьких, оточення та професійної спільноти [1]. Соціальна підтримка створює відчуття впевненості та захищеності, що сприяє активнішій участі у професійній діяльності та знижує ризик професійного вигорання [4].

Культурні чинники формують професійні установки через соціальні норми та цінності, притаманні певному суспільству. У суспільствах, де психологічна допомога є поширеною і високо цінується, професія психолога має більший соціальний статус, що підвищує мотивацію студентів до навчання [7]. У таких умовах вони більш охоче беруть участь у наукових дослідженнях, практичних семінарах та стажуваннях, орієнтуючись на подальший професійний розвиток [10].

Економічні чинники також визначають рівень готовності майбутніх психологів. Забезпеченість матеріальними ресурсами, доступ до якісної освіти, можливість відвідувати додаткові курси чи тренінги є важливими компонентами професійного становлення [12]. Брак фінансової підтримки може обмежувати доступ до освітніх можливостей, знижуючи рівень професійної підготовки студентів [15].

Особистісні чинники займають центральне місце у формуванні професійної готовності. Серед них ключовими є рівень самооцінки, мотивації, здатність до саморегуляції, емоційна стійкість і професійна орієнтація [17]. Високий рівень самооцінки допомагає студентам відчувати впевненість у своїх силах, брати на себе відповідальність за власний професійний розвиток та ініціювати нові проекти [20].

Мотивація визначає ступінь активності майбутнього психолога у процесі навчання та професійної діяльності. Внутрішня мотивація базується

на інтересі до професії, бажанні допомагати людям, прагненні до самореалізації та розвитку [22]. Зовнішня мотивація може бути зумовлена соціальним статусом професії або очікуваннями матеріальної винагороди. Дослідження свідчать, що студенти з переважанням внутрішньої мотивації демонструють кращі академічні результати та вищий рівень професійної готовності [25].

Емоційна стійкість забезпечує здатність психолога підтримувати емоційну рівновагу навіть у стресових ситуаціях, зберігати працездатність та уникати професійного вигорання [27]. Це особливо важливо для психологів, які працюють з емоційно важкими клієнтами або стикаються зі складними життєвими ситуаціями під час консультування [30].

Здатність до саморегуляції визначає вміння контролювати власні емоції, регулювати поведінку й підтримувати мотивацію навіть за умов труднощів [32]. Розвинена саморегуляція дозволяє студентам адаптуватися до нових умов, продуктивно працювати в команді та ефективно планувати свою професійну діяльність [35].

Педагогічні чинники відіграють визначальну роль у процесі професійної підготовки. Вони включають якість викладання, доступність навчальних матеріалів, ефективність освітніх програм та інноваційні підходи до навчання [37]. Викладачі, які використовують інтерактивні методи, стимулюють студентів до активного засвоєння знань, критичного мислення та практичного застосування отриманих знань у професійній діяльності [40].

Важливим педагогічним чинником є створення сприятливого освітнього середовища, яке підтримує розвиток професійної мотивації, стимулює творчість і сприяє самореалізації студентів [42]. Ефективне навчальне середовище забезпечує зворотний зв'язок, підтримку та мотивацію, необхідні для успішного професійного розвитку [45].

Професійні чинники формування готовності включають здобуття практичного досвіду, участь у супервізії та проходження професійних стажувань [47]. Практична підготовка дозволяє студентам застосовувати

набуті знання у реальних умовах, взаємодіяти з клієнтами та отримувати підтримку від досвідчених фахівців [50].

Проходження супервізії сприяє розвитку професійних компетенцій, дозволяє отримати зворотний зв'язок та скоригувати власну професійну діяльність [52]. Супервізія забезпечує підтримку в ситуаціях професійної невизначеності та допомагає подолати професійні труднощі [55].

Отже, формування професійної готовності майбутніх психологів є складним процесом, зумовленим впливом соціальних, особистісних, педагогічних та професійних чинників. Розуміння цих чинників дозволяє створити ефективну систему професійної підготовки, яка сприятиме формуванню компетентних і відповідальних фахівців, здатних до успішної професійної діяльності в умовах сучасного суспільства.

Формування професійної готовності майбутніх психологів передбачає взаємодію численних чинників, які визначають рівень професійної компетентності, стійкості до стресу та здатності до ефективної професійної діяльності. Основні групи цих чинників відображені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Чинники формування готовності до професійної діяльності

Чинники	Зміст чинників	Вплив на готовність
Соціальні	Соціальні норми, культурні традиції, підтримка сім'ї, професійне середовище	Забезпечують соціальну адаптацію, професійну підтримку та формування ідентичності
Особистісні	Рівень самооцінки, мотивація, емоційна стійкість, саморегуляція	Визначають здатність до професійного розвитку, ефективної взаємодії та подолання стресу
Педагогічні	Методи навчання, якість викладання, педагогічна	Забезпечують якість теоретичної підготовки,

	підтримка, доступність навчальних ресурсів	формування навичок та професійних установок
Професійні	Практичний досвід, супервізія, стажування, професійні тренінги	Розвивають практичні навички, підвищують компетентність та готовність до реальної практики

Соціальні чинники створюють необхідне середовище для розвитку професійної ідентичності, забезпечують підтримку з боку сім'ї, колег та викладачів, стимулюючи професійне зростання. Наприклад, соціальні норми, притаманні певному суспільству, визначають загальне сприйняття професії психолога, її статус та затребуваність [1]. Коли суспільство позитивно оцінює діяльність психологів, це створює сприятливі умови для професійного самовизначення студентів.

Особистісні чинники мають вирішальне значення у професійній підготовці, оскільки визначають індивідуальні характеристики, що впливають на ефективність професійної діяльності. Наприклад, висока самооцінка дозволяє студентам відчувати впевненість у власних силах, бути ініціативними та активними [4]. Мотивація до навчання є важливим аспектом, який спонукає студентів до оволодіння новими знаннями та пошуку ефективних способів професійної самореалізації [7]. Здатність до саморегуляції дозволяє зберігати працездатність навіть за умов професійного стресу [10].

Педагогічні чинники стосуються організації освітнього процесу, методів викладання та створення мотиваційно-сприятливого середовища. Інтерактивні методи навчання, такі як кейс-методи, рольові ігри, моделювання ситуацій, стимулюють активну участь студентів у навчальному процесі [12]. Якість викладання безпосередньо впливає на рівень підготовки студентів, оскільки від кваліфікації викладачів залежить глибина засвоєння знань та формування професійних навичок [15].

Професійні чинники пов'язані з практичною підготовкою, стажуваннями, участю у супервізіях і проведенням консультацій. Практичний досвід дозволяє студентам застосовувати отримані знання на практиці, формувати індивідуальний стиль роботи та отримувати зворотний зв'язок від наставників [17]. Стажування в професійних установах допомагають студентам розвивати професійні навички та здобувати досвід роботи з клієнтами в реальних умовах [20].

Формування професійної готовності майбутніх психологів є багатовимірним процесом, що охоплює взаємодію зовнішніх та внутрішніх чинників. Ця взаємодія забезпечує розвиток необхідних компетенцій, психологічних якостей та практичних навичок, які визначають рівень професійної підготовки. Продовжуючи аналіз чинників, варто розглянути додаткові аспекти, які мають важливе значення для забезпечення комплексного професійного розвитку.

Соціальні чинники продовжують залишатися важливою складовою формування професійної готовності. Окрім соціальних норм і підтримки сім'ї, велике значення має соціальна взаємодія в рамках професійної спільноти. Студенти, які активно беруть участь у наукових конференціях, тренінгах, стажуваннях та інших професійних заходах, мають більше можливостей для обміну досвідом, розвитку професійних контактів та формування професійної ідентичності [22].

Роль наставництва в професійній підготовці також заслуговує на окрему увагу. Наставники є джерелом практичного досвіду та професійних знань, які не можна отримати лише під час навчання. Наставництво передбачає індивідуальне керівництво, супервізію та корекцію помилок, що є важливою складовою формування практичних компетенцій [25]. Позитивний вплив наставників сприяє зниженню рівня професійної тривожності студентів, стимулює впевненість у власних силах і готовність до вирішення складних професійних завдань.

Особистісні чинники включають психологічні характеристики, які визначають індивідуальні особливості кожного студента. Важливими особистісними характеристиками є стійкість до стресу, гнучкість мислення та адаптивність. Гнучкість мислення забезпечує здатність до ефективного розв'язання професійних завдань у нестандартних ситуаціях, що є надзвичайно важливим у психологічній практиці [27].

Адаптивність передбачає здатність студента адаптуватися до нових умов професійної діяльності, приймати рішення в умовах невизначеності та бути готовим до змін. Адаптивні студенти швидше інтегруються у професійне середовище, легше засвоюють нові знання та методи роботи [30]. Високий рівень адаптивності знижує ризик виникнення професійного стресу та сприяє професійному розвитку.

Емоційна стійкість є центральною складовою професійної готовності. Психологи, які працюють з людьми у складних життєвих ситуаціях, повинні підтримувати власну емоційну рівновагу, зберігати емпатію та професійну дистанцію. Розвинена емоційна стійкість дозволяє уникати професійного вигорання, яке є одним із головних ризиків професії [32].

Педагогічні чинники продовжують залишатися важливими для створення якісного навчального середовища. Сучасні методики викладання орієнтовані на розвиток практичних компетенцій студентів шляхом інтерактивних занять, тренінгів і моделювання ситуацій. Рольові ігри та кейс-методи дозволяють студентам розвивати навички роботи з клієнтами, вчитися знаходити індивідуальні підходи до вирішення психологічних проблем [35].

Педагогічна підтримка забезпечується через регулярний зворотний зв'язок, оцінку успішності та індивідуальне консультування. Викладачі, які підтримують ініціативу студентів, заохочують участь у наукових дослідженнях та проектах, сприяють формуванню активної професійної позиції [37].

Особливого значення набуває педагогічне середовище, яке підтримує професійний розвиток студентів. Навчальні заклади, які створюють мотиваційно-сприятливе середовище, формують у студентів позитивні очікування від професійної діяльності та стимулюють розвиток індивідуальних компетенцій [40].

Професійні чинники включають можливості для проходження стажувань, участі у професійних тренінгах та науково-практичних конференціях. Стажування дозволяють студентам знайомитися з реальними умовами роботи психологів, формувати професійні навички та здобувати необхідний досвід [42].

Проходження супервізії є важливим аспектом професійного розвитку. Супервізори допомагають студентам розвивати професійні компетенції, аналізувати помилки та визначати напрямки подальшого розвитку [45]. Регулярна супервізія формує культуру професійної відповідальності та забезпечує підтримку на етапі професійного становлення.

Отже, формування професійної готовності майбутніх психологів відбувається через взаємодію соціальних, особистісних, педагогічних та професійних чинників. Врахування цих аспектів дозволяє створити комплексну систему професійної підготовки, яка забезпечує високий рівень професійної компетентності, психологічної стійкості та готовності до відповідальної професійної діяльності.

Висновки до розділу 1

Аналіз теоретико-методологічних основ формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності дозволив дійти низки важливих висновків, які стосуються сутності, структури, теоретичних підходів та чинників цього процесу.

Формування професійної готовності є багатокомпонентним процесом, що охоплює взаємодію особистісних, соціальних, педагогічних та професійних чинників. Готовність визначається як інтегративне психологічне

утворення, яке відображає здатність особистості ефективно виконувати професійні обов'язки, адаптуватися до складних умов професійної діяльності, долати стреси та досягати професійного зростання.

Одним із ключових висновків є визначення структури професійної готовності, яка включає когнітивний, мотиваційний, емоційний та поведінковий компоненти. Когнітивний компонент передбачає наявність професійних знань, умінь та навичок, необхідних для здійснення психологічної діяльності. Мотиваційний компонент пов'язаний з прагненням до професійного самовдосконалення, внутрішньою та зовнішньою мотивацією. Емоційний компонент передбачає здатність до саморегуляції, контроль емоцій та вміння підтримувати професійну дистанцію. Поведінковий компонент включає професійні стратегії, способи взаємодії з клієнтами та адаптивну поведінку.

Теоретичний аналіз показав, що професійна готовність є динамічним утворенням, яке змінюється протягом усього професійного життя психолога. Процес формування готовності починається ще під час навчання у закладі вищої освіти та продовжується протягом усієї професійної кар'єри, вимагаючи безперервного професійного розвитку, участі в супервізіях, тренінгах та семінарах.

Особливу увагу слід приділити розумінню психологічних аспектів готовності, які включають професійну ідентичність, здатність до саморефлексії, емоційну компетентність та мотивацію до навчання. Формування професійної ідентичності забезпечує усвідомлення свого місця в професійній спільноті, прийняття професійних цінностей та формування відповідальних професійних переконань.

Здатність до саморефлексії забезпечує можливість аналізувати власні дії, оцінювати результати професійної діяльності та визначати шляхи для вдосконалення. Емоційна компетентність дозволяє психологам підтримувати емоційну рівновагу, розуміти переживання клієнтів і зберігати професійну дистанцію. Мотивація до професійного розвитку є ключовою рушійною

силою, яка спонукає до активного навчання, самовдосконалення та здобуття нових професійних навичок.

Серед найважливіших чинників формування професійної готовності було виокремлено соціальні, особистісні, педагогічні та професійні аспекти. Соціальні чинники включають підтримку сім'ї, культурні традиції, соціальні норми, професійне середовище та взаємодію з колегами. Вони створюють сприятливе середовище для професійного становлення, забезпечують соціальну підтримку та допомагають формувати професійну ідентичність.

Особистісні чинники, такі як рівень самооцінки, емоційна стабільність, здатність до саморегуляції, мотивація та професійна орієнтація, є визначальними у формуванні професійної готовності. Студенти з високим рівнем самооцінки, розвиненою мотивацією до навчання та готовністю до професійних викликів демонструють більшу успішність у професійному розвитку.

Педагогічні чинники включають методи навчання, якість викладання, доступність навчальних ресурсів та підтримку викладачів. Інтерактивні методи навчання, рольові ігри, симуляції, супервізія та участь у наукових конференціях сприяють формуванню професійних компетенцій та підвищують мотивацію студентів до навчання.

Професійні чинники передбачають здобуття практичного досвіду, проходження стажувань, участь у супервізіях і професійних тренінгах. Практична підготовка дозволяє студентам інтегрувати теоретичні знання у професійну діяльність, знайомитися з реальними умовами роботи та розвивати практичні навички.

Окремим важливим аспектом є формування етичної свідомості та професійних цінностей. Дотримання професійної етики є обов'язковою умовою професійної діяльності психолога, забезпечуючи дотримання конфіденційності, повагу до клієнта та прийняття етичних рішень навіть у складних ситуаціях. Формування етичної свідомості відбувається через

вивчення етичних кодексів, участь у професійних дискусіях і розгляд реальних практичних ситуацій під час навчання.

Підсумовуючи, теоретичний аналіз процесу формування професійної готовності майбутніх психологів дозволив визначити його багатовимірну структуру, ключові аспекти та чинники, які забезпечують успішне професійне становлення. Здобуті знання створюють основу для розробки ефективних освітніх програм, які сприятимуть підготовці компетентних, емоційно стійких та професійно відповідальних фахівців у галузі психології. Врахування цих аспектів забезпечує високу якість професійної підготовки та сприяє формуванню майбутніх психологів, здатних до ефективної професійної діяльності в умовах сучасного суспільства.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Опис процедури дослідження

Опитування відбувалося за допомогою Google-форми. Анкета містила 20 запитань, які стосувалися соціально-демографічних характеристик (Додаток А), а решта опитувальники – оцінки рівня готовності до професійної діяльності за такими методиками:

- Емоційний інтелект Н. Холла.
- Шкала самосприйняття Self-Acceptance Scale Б. Олдгема.
- Опитувальник мотиваційних джерел Дж. Барбуто/Р. Скола.
- Поведінкова впевненість ВСQ.
- Самоактуалізаційний тест САТ Е. Шострома.

Методи обробки даних

Результати оброблялися за допомогою статистичних методів у SPSS та RStudio. Основні обчислення включали описові статистики, частотні розподіли та побудову таблиць. Вибірки перевірялись на нормальність їх розподілу по показнику Шапіро-Уїлка та Колмогорова-Смірнова. Досліджувані вибірки порівнювались за Т-критерієм Стюдента в випадку нормального розподілу даних та U-критерію Манна-Уїтні у випадку даних, що мають розподіл відмінний від нормального. Кореляційний аналіз проводився за Пірсоном для нормальних розподілів та за Спірменом, для розподілів відмінних від нормального. Отримані дані були структуровані у зручному форматі для подальшого аналізу.

Проблеми та обмеження дослідження

Дослідження мало такі обмеження:

- **Невелика вибірка:** 46 учасників, що може впливати на репрезентативність.
- **Гендерний дисбаланс:** більшість учасників – жінки.
- **Можлива суб'єктивність відповідей:** анонімність не виключає впливу соціально бажаної поведінки.

Процедура дослідження особливостей готовності майбутніх психологів до професійної діяльності була розроблена з урахуванням специфіки досліджуваної теми та базувалася на застосуванні валідних і надійних методик психологічної діагностики. Головною метою було визначити рівень сформованості ключових компонентів професійної готовності, таких як когнітивний, мотиваційний, емоційний і поведінковий. У дослідженні було задіяно 46 студентів закладів вищої освіти, які здобувають спеціальність «Психологія». Дослідження відбувалося в умовах дистанційного навчання, що зумовило використання Google-форми для збору даних.

Дослідження охоплювало три основні етапи: підготовчий, основний та аналітичний. Під час підготовчого етапу було сформовано вибірку учасників з урахуванням критеріїв віку, статі, рівня освіти, форми та формату навчання. Це дозволило забезпечити різноманітність даних та охопити ключові

соціально-демографічні характеристики. Для формування анкети використовувалися стандартизовані методики, які мали підтвержені показники валідності та надійності. Анкета складалася з 20 запитань, що включали як відкриті, так і закриті варіанти відповідей (Додаток А).

Основний етап дослідження передбачав проведення анкетування з використанням Google-форми. Учасникам було надано посилання на анкету з докладними інструкціями щодо заповнення. Всі учасники попередньо погодилися на обробку персональних даних, що забезпечувало етичність проведення дослідження. Досліджувані відповідали на питання, що стосувалися їхнього емоційного інтелекту, рівня самосприйняття, мотиваційних джерел, поведінкової впевненості та рівня самоактуалізації. Дані збиралися у режимі реального часу та автоматично структурувалися у таблиці Excel.

Аналітичний етап передбачав обробку отриманих даних за допомогою програмного забезпечення SPSS та RStudio. Результати анкетування були проаналізовані за такими параметрами, як описові статистики, перевірка розподілів на нормальність, частотні розподіли та відсоткові показники. Окремо розраховувалися рівні за кожною методикою для визначення ключових тенденцій серед учасників дослідження.

Результати обробки були представлені у вигляді таблиць та графіків для кращої візуалізації даних. Це дозволило глибше зрозуміти структуру професійної готовності майбутніх психологів та визначити найбільш проблемні аспекти підготовки. Аналіз даних здійснювався на основі загальноприйнятих статистичних методів, що забезпечило надійність і валідність отриманих результатів.

Значна увага була приділена контролю якості даних. Для уникнення пропусків та логічних помилок проводилася попередня перевірка всіх отриманих відповідей. У разі виявлення некоректних даних вони були вилучені з фінального аналізу. Це дозволило зберегти чистоту вибірки та забезпечити достовірність результатів.

Процедура дослідження була структурованою, послідовною та відповідала загальноприйнятим стандартам наукових досліджень у психології. Враховуючи специфіку дистанційного формату, було збережено анонімність і конфіденційність усіх відповідей, що сприяло підвищенню щирості учасників. Попри обмеження, пов'язані з дистанційною формою збору даних, дослідження було організовано на високому методологічному рівні, що дозволило отримати релевантні та корисні результати для подальшого наукового аналізу.

Процедура дослідження також включала етичний контроль, відповідно до якого всі учасники були ознайомлені з метою дослідження, умовами участі та обробкою персональних даних. Їм було гарантовано право відмовитися від участі на будь-якому етапі без пояснення причин. Цей підхід забезпечив високу відповідність проведеного дослідження етичним стандартам професійної психології. Додатково слід зауважити, що подібний підхід до збору даних, також відомий як «зручна вибірка» (*convenience sampling*) накладає певні обмеження і може впливати на репрезентативність отриманих результатів.

Отже, дослідження готовності майбутніх психологів до професійної діяльності було проведено з урахуванням усіх необхідних методологічних вимог. Застосування валідних методик, ретельна організація етапів збору та обробки даних, а також відповідність етичним нормам дозволили отримати достовірні результати, які лягли в основу подальшого теоретичного та практичного аналізу.

2.2. Обґрунтування методичного забезпечення дослідження

Методичне забезпечення дослідження базувалося на комплексному підході до вивчення ключових аспектів професійної готовності майбутніх психологів. Застосування стандартизованих методик дало змогу оцінити рівень розвитку основних компонентів готовності, зокрема когнітивного, мотиваційного, емоційного та поведінкового. Для забезпечення достовірності

даних використовувалися методики з підтверженою валідністю та надійністю, що дозволило глибоко проаналізувати відповідні аспекти.

У дослідженні було застосовано п'ять основних методик:

- «Емоційний інтелект Н. Холла» складається з 30 тверджень і містить п'ять шкал:

- шкала 1 – "Емоційна обізнаність";
- шкала 2 – "Управління своїми емоціями" (емоційна відхідливість, емоційна нерігідність);
- шкала 3 – "Самомотивація" (довільне керування своїми емоціями);
- шкала 4 – "Емпатія";
- шкала 5 – "Розпізнавання емоцій інших людей" (вміння впливати на емоційний стан інших),

де повністю не згоден (-3 бали); в основному не згоден (-2 бали); почасти не згоден (-1 бал); частково згоден (+1 бал); в основному згоден (+2 бали); повністю згоден (+3 бали).

- «Шкала самосприйняття Self-Acceptance Scale Б. Олдгема»: складається з 10 тверджень, що стосуються різних аспектів сприйняття себе, на які респонденти відповідають, використовуючи шкалу від 1 ("повністю не згоден") до 5 ("повністю згоден").

- «Опитувальник мотиваційних джерел Дж. Барбуто/Р. Скола» складається з 30 тверджень, має п'ятизначну шкалу, де -2 – вкрай неправильно; -1 – неправильно; 0 – коли як; 1 – правильно; 2 – дуже правильно.

- «Поведінкова впевненість ВСQ» складається з 10 тверджень, що оцінюють впевненість у певних поведінкових сценаріях, має п'яти бальну шкалу від 1 до 5 ("1 – «зовсім не впевнений", 2 – "скоріше невпевнений", 3 – "важко сказати", 4 – "скоріше впевнений", 5 – "повністю впевнений").

- «Самоактуалізаційний тест САТ Е. Шострома» базується на багатовимірному підході, складається зі 126 тверджень, містить базові і

додаткові шкали, з кожної пари яких необхідно вибрати одне твердження. Ця методика дозволяє комплексно оцінити рівень психологічної зрілості, який є показником готовності до професійної діяльності. Результати, отримані за допомогою цієї методики, забезпечують розуміння загального рівня самоактуалізації та дозволяють ідентифікувати окремі аспекти, які потребують розвитку, що є важливим для формування практичних рекомендацій майбутнім психологам.

Дані було зібрано за допомогою анкети, розробленої в Google-формі, яка містила питання із запропонованими варіантами відповідей.

Основним підходом до обробки даних було обчислення середніх балів за кожною методикою на основі відповідей учасників. Отримані дані були структуровані в таблицях для кращої наочності та інтерпретації.

Обґрунтованість обраних методик підтверджується їхньою відповідністю досліджуваним компонентам професійної готовності, що забезпечило комплексний підхід до аналізу. Дані свідчать про те, що, попри середні та високі показники, існує необхідність в удосконаленні мотиваційних та поведінкових складових, що може бути реалізовано через професійні тренінги, супервізії та індивідуальні консультації.

Методичне забезпечення дослідження було структурованим і забезпечувало комплексний підхід до оцінки рівня професійної готовності майбутніх психологів. Важливим аспектом стало використання стандартизованих психодіагностичних методик, які дозволили отримати валідні та надійні результати. Аналіз відповідей учасників дослідження здійснювався на основі обчислення середніх балів за кожною методикою, що дало змогу чітко визначити сильні та слабкі сторони професійної підготовки студентів.

Застосування цих методик дозволило отримати об'єктивні дані про рівень розвитку основних компонентів готовності майбутніх психологів. Дані свідчать про те, що когнітивна, мотиваційна та поведінкова складові перебувають на середньому рівні, що є підґрунтям для подальшого

вдосконалення освітніх програм. Водночас емоційний компонент, зокрема рівень самоактуалізації, знаходиться на високому рівні, що створює сприятливі умови для формування професійної ідентичності студентів.

Процедура обробки отриманих даних базувалася на сучасних методах статистичного аналізу, що включали обчислення середніх балів, частотних показників та побудову таблиць. Це дозволило візуалізувати отримані дані, визначити загальні тенденції та виділити проблемні аспекти підготовки майбутніх психологів. Усі етапи обробки даних здійснювалися із дотриманням принципів наукової об'єктивності, що забезпечило високу достовірність результатів.

На основі отриманих даних можна зробити висновок, що готовність майбутніх психологів є багатовимірним феноменом, який включає взаємодію особистісних, професійних та соціальних компонентів. Обґрунтованість методичного забезпечення дослідження підтверджується його відповідністю поставленим завданням і можливістю отримання об'єктивних даних про рівень готовності студентів до професійної діяльності.

2.3. Характеристика вибірки дослідження

Вибірка дослідження є ключовим елементом наукового процесу, оскільки вона визначає релевантність та валідність отриманих результатів. У даному дослідженні участь взяли 46 студентів спеціальності «Психологія», які здобувають освіту на рівнях бакалаврату та магістратури в українських закладах вищої освіти. Формування вибірки відбувалося з урахуванням таких критеріїв: вік, стать, освітній рівень, форма навчання, формат навчання та досвід роботи за спеціальністю.

Для повноцінного аналізу структури вибірки та її характеристик було проведено статистичну обробку демографічних даних учасників, результати якої подано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Структура вибірки дослідження

Параметри вибірки	Кількість учасників	Частка (%)
Загальна кількість учасників	46	100
Стать		
Чоловіки	8	17.4
Жінки	38	82.6
Вік		
До 20 років	5	10.9
21–25 років	30	65.2
26–30 років	8	17.4
Понад 30 років	3	6.5
Освітній рівень		
Бакалавр	5	12.19
Магістр	41	89.13
Форма навчання		
Денна	10	21.7
Заочна	36	78.3
Формат навчання		
Очний	18	39.1
Дистанційний	28	60.9
Працевлаштовані за спеціальністю		
Так	16	34.8
Ні	30	65.2

Аналіз таблиці 2.1 дозволяє зробити висновок про статевий дисбаланс серед учасників, оскільки жінки складають більшу частину вибірки (83%) (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Розподіл статі у вибірці

Такий розподіл вибірки за статтю відповідає загальній тенденції в галузі психології, де переважна більшість студентів – жінки.

Розподіл за віком показує, що основна частина учасників (65.2%) знаходиться у віковій категорії від 21 до 25 років, що є типовим для студентів старших курсів бакалаврату та магістратури. Лише 6.5% учасників старші за 30 років, що вказує на незначну кількість осіб, які здобувають психологічну освіту в більш зрілому віці.

Щодо освітнього рівня, більшість учасників (89.13%) перебувають на рівні магістратури, тоді як бакалаврів лише 12.19%. Це могло б свідчити про те, що більшість досліджуваних знаходяться на етапі поглибленого вивчення спеціальності, а не на етапі базової підготовки, але магістри частіше брали участь в опитуванні, ніж бакалаври, і їхнє співвідношення свідчить про значну диспропорцію, тому це опитування не є репрезентативним щодо всієї студентської спільноти, і може створювати упередженість у результатах, оскільки студентів бакалаврату представлено недостатньо.

Форма навчання учасників також демонструє певну тенденцію: більшість (78%) навчаються на заочній формі, тоді як решта 21.7% – денна. Це дозволяє зробити висновок, що вибірка нерепрезентативна для обох форм навчання, хоча заочна форма все ще переважає.

Аналіз формату навчання показує, що більшість учасників (60.9%) навчаються дистанційно, що може бути зумовлено сучасними тенденціями, включаючи пандемічні обмеження. Лише 39.1% студентів відвідують заняття очно, що свідчить про зростання популярності дистанційного формату.

Характеристика вибірки дослідження є важливим етапом для розуміння специфіки отриманих результатів та їхньої валідності. Аналіз вибірки дозволяє з'ясувати, наскільки вона репрезентативна та якою мірою її особливості можуть впливати на інтерпретацію результатів. У даному дослідженні було враховано такі параметри, як вік, стать, рівень освіти, форма та формат навчання, а також досвід роботи за спеціальністю. Глибше

вивчення кожного з цих аспектів дає змогу визначити основні тенденції серед учасників і співвіднести їх з отриманими показниками готовності до професійної діяльності.

Статевий склад вибірки відображає типову ситуацію для спеціальності «Психологія», де жінки становлять більшість. Це пояснюється традиційними уявленнями про цю професію, яка часто асоціюється із соціальною емпатією, міжособистісною взаємодією та здатністю надавати емоційну підтримку — характеристиками, які в суспільстві стереотипно вважаються притаманними жінкам. Така гендерна структура може впливати на результати, зокрема на оцінку емоційної компетентності, оскільки жінки, зазвичай, демонструють вищий рівень емпатії, що підтверджено багатьма психологічними дослідженнями.

Розподіл за віком вказує на те, що більшість учасників знаходяться у віковому діапазоні 21–25 років. Це є типовим для студентів старших курсів бакалаврату та магістратури, які активно залучені до навчального процесу. Молодий вік учасників також є важливим фактором, що може впливати на рівень готовності до професійної діяльності, оскільки він відображає етап формування професійної ідентичності. Водночас учасники старшого віку, які також брали участь у дослідженні, можуть демонструвати більш зрілі підходи до професійного розвитку, проте їхня кількість у вибірці є меншою.

Рівень освіти є важливим критерієм у вибірці, оскільки бакалаври та магістранти перебувають на різних етапах професійного становлення. Більшість учасників були студентами бакалаврату, що відображає їхній початковий рівень професійної підготовки. Магістранти, хоча й становлять меншу частку вибірки, демонструють глибший рівень спеціалізації та, можливо, більшу мотивацію до професійного зростання. Цей аспект може впливати на результати дослідження, особливо у розрізі таких компонентів, як поведінкова впевненість та рівень самоактуалізації.

Форма та формат навчання також відіграють значну роль у характеристиці вибірки. Заочна форма навчання традиційно передбачає

більшу самостійність студентів, тоді як денна форма забезпечує більше можливостей для взаємодії з викладачами та одногрупниками. У контексті формату навчання слід відзначити, що більшість учасників навчалися дистанційно, що відповідає сучасним тенденціям у сфері освіти, особливо після пандемії COVID-19. Дистанційне навчання, хоча й забезпечує гнучкість, може впливати на рівень соціальної взаємодії, яка є важливою складовою формування професійної готовності.

Ще одним важливим аспектом вибірки є працевлаштованість учасників за спеціальністю. Більшість студентів не мають досвіду роботи у сфері психології, що пояснюється їхню зосередженістю на навчанні та відсутністю достатніх можливостей для працевлаштування в умовах навчального процесу. Водночас студенти, які вже мають досвід роботи, можуть демонструвати вищі показники за такими методиками, як поведінкова впевненість та мотиваційні джерела, оскільки вони мають змогу застосовувати теоретичні знання на практиці.

Досвід роботи учасників є ще одним важливим критерієм для аналізу вибірки. Більшість студентів не мають професійного досвіду, що є типовим для вибірки студентів бакалаврату. Натомість ті, хто має досвід роботи, навіть короткочасний, демонструють вищий рівень готовності до професійної діяльності. Це свідчить про важливість практичної підготовки у формуванні професійної компетентності та підкреслює необхідність розширення можливостей для стажувань та практики під час навчання.

Аналіз вибірки також дозволяє визначити вплив соціальних та економічних факторів на готовність до професійної діяльності. Студенти, які поєднують навчання з роботою, можуть відчувати більший тиск, проте це також сприяє формуванню навичок саморегуляції та стресостійкості. Водночас студенти, які зосереджені виключно на навчанні, можуть мати кращі академічні показники, але водночас відчувати невпевненість у практичному застосуванні знань.

**Розподіл вибірки за відповіддю
«Чи працюєте Ви зараз за спеціальністю?»**

Змінні	Кількість	Відсоткове співвідношення
Так	13	28,3%
Ні	33	71,7%

Таблиця 2.2 розкриває розподіл респондентів за відповіддю на питання «Чи працюєте Ви зараз за спеціальністю?». Результати показують, що лише 28,3% респондентів (13 осіб) працюють за спеціальністю під час навчання, тоді як 71,7% (33 особи) наразі не зайняті професійною діяльністю в психологічній сфері. Цей результат може вказувати на необхідність додаткових умов або програм, які сприяли б інтеграції студентів у професійну діяльність ще під час навчання, що позитивно вплинуло б на їхню готовність до майбутньої роботи.

Таблиця 2.3

**Розподіл вибірки за відповіддю «Чи плануєте Ви після завершення
навчання працювати за спеціальністю?»**

Змінні	Кількість	Відсоткове співвідношення
Так	34	73,9%
Ні	2	4,3%
Не знаю	10	21,7%

Таблиця 2.3 аналізує відповіді респондентів на питання «Чи плануєте Ви після завершення навчання працювати за спеціальністю?». Значна частина вибірки, а саме 73,9% (34 особи), висловила намір працювати за спеціальністю, що свідчить про високу мотивацію до професійної діяльності. Водночас 21,7% (10 осіб) ще не визначилися з планами, що може бути

пов'язано з недостатнім рівнем упевненості у своїх навичках або з іншими соціальними чи економічними факторами. Лише 4,3% респондентів (2 особи) зазначили, що не планують працювати за спеціальністю, що є незначним показником і, можливо, не суттєво впливає на загальні тенденції.

Таблиця 2.4

Розподіл вибірки за відповіддю «Чи виникає у Вас страх при думці про необхідність починати професійну діяльність?»

Змінні	Кількість	Відсоткове співвідношення
Так	10	21,7%
Частково	26	56,5%
Ні	10	21,7%

У таблиці 2.4 проаналізовано рівень страху, який виникає у респондентів при думці про початок професійної діяльності. Результати показують, що 21,7% учасників однозначно відчують страх, а ще 56,5% частково його переживають, що становить більшість вибірки. Лише 21,7% респондентів не відчують страху. Ці дані свідчать про поширеність занепокоєння серед студентів і вказують на необхідність підготовки, спрямованої на подолання страху та формування впевненості.

Таблиця 2.5

Розподіл вибірки за впевненістю у своїх знаннях і навичках

Змінні	Кількість	Відсоткове співвідношення
Дуже впевнений/впевнена	3	6,5%
Скоріше впевнений/впевнена	18	39,1%
Нейтрально	13	28,3%
Скоріше невпевнений/невпевнена	11	23,9%
Зовсім невпевнений/невпевнена	1	2,2%

Таблиця 2.5 відображає рівень впевненості респондентів у власних знаннях і навичках. Лише 6,5% учасників повністю впевнені у своїх можливостях, а 39,1% оцінюють свою впевненість як помірну. Близько 28,3% займають нейтральну позицію, тоді як 23,9% скоріше невпевнені, а 2,2% зовсім не впевнені у своїх знаннях. Це свідчить про наявність проблем із самооцінкою професійної компетентності серед значної частини студентів, що може стати перешкодою для їхньої успішної професійної реалізації.

Таблиця 2.6

Розподіл вибірки за відповіддю «Чи отримуєте або вже отримали додаткову сертифіковану освіту поза межами навчального закладу в межах своєї спеціальності?»

Змінні	Кількість	Відсоткове співвідношення
Так	26	56,5%
Ні	20	43,5%

Таблиця 2.6 демонструє, що 56,5% респондентів отримували або отримують додаткову сертифіковану освіту за своєю спеціальністю, тоді як 43,5% не мають такого досвіду. Це свідчить про прагнення більшості студентів до саморозвитку та вдосконалення своїх професійних навичок, що є важливим чинником підвищення їхньої готовності до професійної діяльності.

Таблиця 2.7

Розподіл вибірки за відповіддю «Наскільки Ви вважаєте себе схильним адаптуватися до нових умов?»

Змінні	Кількість	Відсоткове співвідношення
Дуже здатний/здатна	10	21,7%
Скоріше здатний/здатна	26	56,5%
Нейтрально	7	15,2%
Скоріше не здатний/не здатна	3	6,5%

Результати таблиці 2.7 свідчать про високий рівень адаптивності респондентів до нових умов. Більшість учасників, а саме 56,5%, вважають себе скоріше здатними до адаптації, а ще 21,7% оцінюють свою здатність до адаптації як дуже високу. Нейтральну позицію займають 15,2%, і лише 6,5% зазначають, що скоріше не здатні адаптуватися. Це вказує на потенційно високу стійкість і гнучкість студентів, які є важливими якостями для психологічної практики.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було висвітлено методологічні основи дослідження готовності майбутніх психологів до професійної діяльності, зокрема охарактеризовано вибірку, обґрунтовано методичне забезпечення та описано процедуру збору та обробки даних. Результати аналізу дозволяють сформулювати низку важливих висновків.

Процес формування готовності до професійної діяльності є багатокомпонентним і залежить від низки факторів, включно з особистісними якостями, мотиваційними чинниками, освітнім середовищем та практичним досвідом. Для об'єктивного вивчення цього явища було залучено 46 студентів спеціальності «Психологія», що забезпечило достатню базу для аналізу. Репрезентативність вибірки підтверджується тим, що учасники охоплюють різні вікові категорії, форми навчання та рівні освіти, що дозволяє врахувати широкий спектр особливостей професійної підготовки.

Процедура дослідження включала анонімне анкетування, що забезпечило високу щирість відповідей і дозволило отримати валідні

результати. Обробка даних здійснювалася за допомогою сучасних статистичних методів, що забезпечило об'єктивність і достовірність висновків.

Підсумовуючи, другий розділ дослідження дозволив не лише окреслити характеристики вибірки та методичного забезпечення, але й виявити ключові тенденції у формуванні професійної готовності майбутніх психологів. Отримані результати свідчать про наявність сильних сторін, таких як самоактуалізація та внутрішня мотивація, але водночас підкреслюють необхідність посилення практичної підготовки, розвитку поведінкової впевненості та соціальної інтеграції студентів у професійну сферу. Ці висновки створюють підґрунтя для розробки рекомендацій щодо вдосконалення навчальних програм і методик підготовки майбутніх фахівців у галузі психології. Також отримані результати дозволяють зробити висновок, що більшість студентів мають потенціал для професійного розвитку, однак водночас існують проблеми, пов'язані зі страхами, невпевненістю та потребою у додатковій підготовці. Ці аспекти є критичними для формування рекомендацій, спрямованих на підвищення готовності до професійної діяльності.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Експлорація даних: статистичний огляд психологічних показників

Результати емпіричного дослідження дозволили отримати чітке уявлення про рівень готовності майбутніх психологів до професійної діяльності. Аналіз даних проводився за п'ятьма основними показниками:

- Емоційний інтелект Холла
- Інтегративний рівень емоційного інтелекту;
- Шкала самосприйняття Self-Acceptance Scale Олдгема
- Самоприйняття;
- Опитувальник мотиваційних джерел Дж. Барбуто
- Інтегративна мотивація;
- Поведінкова впевненість ВСQ
- Поведінкова впевненість;
- Самоактуалізаційний тест САТ Е. Шострома
- Інтегративний показник самоактуалізації;
- Орієнтації в часі;
- Підтримка;
- Ціннісна орієнтація;
- Гнучкість поведінки;
- Сензитивність;
- Спонтанність;
- Самоповага;
- Самоприйняття;
- Уявлення про природу людини;
- Синергія;

- Прийняття агресії;
- Контактність;
- Пізнавальні потреби;
- Креативність.

Для наочного представлення результатів використано графіки та таблиці.

- Розподіли, що відповідають нормальному: «Інтегративний рівень емоційного інтелекту», «Самоприйняття», «Інтегративна мотивація», «Поведінкова впевненість», «Підтримка», «Ціннісна орієнтація», «Гнучкість поведінки», «Спонтанність», «Самоповага», «Самоприйняття», «Креативність», «Інтегративний показник самоактуалізації».

- Розподіли, що відмінні від нормального: «Вік», «Орієнтації в часі», «Сензитивність», «Уявлення про природу людини», «Синергія», «Прийняття агресії», «Контактність», «Пізнавальні потреби».

Показники вибірок розподілених нормально описані за допомогою середнього значення та стандартного відхилення, а ті, що відмінні від нормального за допомогою кватилів (I кватиль-Медіана-III кватиль), дані наведені у таблиці 3.1 та 3.2 відповідно.

Таблиця 3.1

Описові статистики нормальних розподілів

Показник	Середнє значення	Стандартне відхилення
Інтегративний рівень емоційного інтелекту	44,4	17,6
Самоприйняття	37,2	7,1
Інтегративна мотивація	4,93	2,8
Поведінкова впевненість	36	5,645
Підтримка	51,1	8,5
Ціннісна орієнтація	11,5	3
Гнучкість поведінки	13,3	3,5
Спонтанність	8,4	2,6
Самоповага	9,5	2,7
Самоприйняття	11,2	3,3
Креативність	7,2	2,5

Інтегративний самоактуалізації	показник	162,6	27,2
-----------------------------------	----------	-------	------

Таблиця 3.2

Описові статистики розподілів, відмінних від нормального

Показник	I кuartиль	Медіана	III кuartиль
Вік	23	31,5	37
Орієнтації в часі	7	8	11
Сензитивність	6	7	9
Уявлення про природу людини	4	6	7
Синергія	3	4	5
Прийняття агресії	6	8	9
Контактність	10	12	14
Пізнавальні потреби	4	5	6,25

Найстабільніші показники спостерігаються за методикою «Самоактуалізаційний тест САТ Е. Шострома», що свідчить про високий рівень внутрішньої мотивації студентів. У той час, як оцінки за методиками «Емоційний інтелект Н. Холла» та «Шкала самосприйняття Б. Олдгема» демонструють незначне зростання, що може бути пов'язано з адаптацією до процесу оцінки.

Отже, результати дослідження демонструють високий рівень емоційного інтелекту та самоактуалізації студентів, що є позитивним фактором для їхньої майбутньої професійної діяльності. Водночас існує потреба у підвищенні поведінкової впевненості та практичних навичок, що може бути досягнуто через розширення практичної складової у навчальних програмах. Графічний та табличний аналіз дозволяє чітко ідентифікувати сильні та слабкі сторони готовності студентів до професійної діяльності, що створює основу для вдосконалення навчальних методик.

Аналіз готовності майбутніх психологів до професійної діяльності показав, що ця готовність є багатовимірною і складається з кількох основних компонентів, таких як емоційний інтелект, самоусвідомлення, мотивація, поведінкова впевненість і самоактуалізація. Кожен з цих компонентів має

важливе значення для успішної професійної діяльності психолога, а їхній розвиток має бути збалансованим.

Емоційний інтелект є одним з основних компонентів психологічної готовності майбутнього фахівця. Результати дослідження підтвердили, що здатність до саморегуляції та розуміння емоційних станів, як своїх, так і клієнтів, безпосередньо впливає на ефективність роботи психолога. Психологи, які мають високий рівень емоційного інтелекту, здатні зберігати професіоналізм і стійкість навіть у складних ситуаціях, що є важливою умовою для успішної роботи в професії.

Самоусвідомлення, яке включає здатність розуміти свої сильні та слабкі сторони, є ще одним важливим компонентом, що впливає на готовність до професійної діяльності. Як показало дослідження, психологи, які мають чітке уявлення про свої можливості та межі, мають більший потенціал для розвитку в професії. Здатність до самокритики і саморефлексії дозволяє психологу з часом усвідомлювати свої помилки, працювати над ними та ставати більш ефективним у своїй діяльності.

Мотивація, яка є рушійною силою для професійного зростання, також є критично важливою для готовності до професійної діяльності. Виявилось, що внутрішня мотивація є основним фактором, який стимулює психолога до розвитку та досягнення професійних цілей. Студенти, які мають чітке розуміння своїх професійних завдань та цілей, набагато краще справляються з труднощами і професійними викликами. Проте було виявлено, що зовнішні фактори, такі як підтримка від викладачів або фінансові стимули, також можуть впливати на рівень мотивації студентів, але вони не повинні бути єдиним рушієм професійного зростання.

Поведінкова впевненість є ще одним важливим аспектом, що визначає рівень готовності до професії. Як показало дослідження, поведінкова впевненість у майбутніх психологах була середньою. Це вказує на необхідність включення до навчальних програм додаткових практичних тренінгів та супервізій, які сприятимуть розвитку впевненості у своїх силах,

здатності до вирішення професійних завдань і прийняття відповідальності за результат своєї роботи. Практичний досвід і зворотний зв'язок є ключовими факторами, що допомагають студентам знижувати рівень стресу та покращувати свої професійні навички.

Самоактуалізація, яка є вищим рівнем особистісного розвитку, також відіграє важливу роль у формуванні психологічної готовності до професійної діяльності. Майбутні психологи, які прагнуть до постійного вдосконалення своїх знань і навичок, мають більший потенціал для адаптації до змін, які постійно відбуваються в психологічній практиці. Виявлено, що студенти, які активно працюють над своїм самовдосконаленням, мають вищий рівень прагнення до розвитку та більш високі показники професійної готовності.

Крім того, важливо зазначити, що взаємозв'язок між компонентами психологічної готовності є дуже сильним. Наприклад, емоційний інтелект та мотивація мають високу кореляцію, що свідчить про те, що здатність до емоційної саморегуляції та адаптації має безпосередній вплив на внутрішню мотивацію психолога. Це підтверджує необхідність одночасного розвитку емоційного інтелекту та мотиваційної складової, оскільки вони взаємно підтримують один одного. Так само було виявлено високий рівень кореляції між поведінковою впевненістю та самоактуалізацією, що вказує на необхідність розвитку впевненості в собі як умови для досягнення високих результатів у професійній діяльності.

Дослідження показало, що на рівень психологічної готовності майбутніх психологів значно впливає професійна підготовка. Студенти, які отримали більший досвід у практичній діяльності, продемонстрували кращі результати в таких компонентах, як поведінкова впевненість, емоційний інтелект і самоактуалізація. Це свідчить про важливість забезпечення студентів практичними можливостями для професійного розвитку, участі в супервізіях та отриманні зворотного зв'язку від більш досвідчених фахівців.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що психологічна готовність до професійної діяльності є складним і багатогранним процесом, що включає

взаємодію різних особистісних і професійних компонентів. Розвиток емоційного інтелекту, мотивації, поведінкової впевненості і самоактуалізації є основними умовами для успішної професійної діяльності психолога. Важливою умовою для досягнення високого рівня психологічної готовності є не тільки теоретичні знання, а й практичний досвід, саморефлексія та постійне вдосконалення навичок. Подальші дослідження та вдосконалення навчальних програм повинні враховувати ці фактори для підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати в умовах постійно змінюваної професійної практики.

3.2. Аналіз взаємозв'язків між психологічними складниками готовності до професійної діяльності

Сила взаємозв'язку показників перевірялась за допомогою відповідних кореляційних аналізів. У таблицях 3.3 та 3.4 наведена матриця кореляцій для нормальних розподілів, та відмінних від нормального, відповідно. Коефіцієнти кореляцій показників з якого складається «Інтегративний показник самоактуалізації» з цим показником були видалені для уникнення внутрішньої кореляції (Додаток Б).

До кореляційного аналізу за Спірменом були також додані інтегративні показники, як перспективні метрики взаємозв'язку з іншими показниками.

Можна відмітити загальну позитивну тенденцію до середнього ($r > 0,3$) та сильного ($r > 0,6$) кореляційного зв'язку між показниками. Найбільше значення, між показниками з нормальним розподілом «Підтримка» та «Гнучкість поведінки», $r = 0,781$. Найменше, між показниками розподілів відмінних від нормального, «Прийняття агресії» та «Уявлення про природу людини», $r = 0,299$. Загалом усі статистично значимі показники кореляції свідчать про наступний взаємозв'язок, що при зростанні одного показника зазвичай зростає і інший. Чим більше значення показника кореляції тим більший зв'язок мають між собою показники.

Загалом результати дослідження демонструють, що професійна готовність студентів є багатовимірним явищем, у якому ключові компоненти тісно взаємопов'язані. Розвиток самоприйняття, емоційного інтелекту, мотивації та впевненості є важливими для майбутньої роботи психологів, оскільки ці показники визначають їхню здатність ефективно взаємодіяти з клієнтами.

Аналіз взаємозв'язків між психологічними складниками готовності до професійної діяльності демонструє, наскільки важливою є інтеграція різних аспектів особистісного розвитку для досягнення високого рівня професійної компетентності. Отримані результати підкреслюють значущість тісного зв'язку між емоційним інтелектом, мотиваційними джерелами, поведінковою впевненістю та самоактуалізацією. Ці компоненти відіграють ключову роль у формуванні готовності до професійної діяльності, адже вони не лише впливають один на одного, але й створюють основу для гармонійного розвитку особистості майбутнього психолога.

Емоційний інтелект, самосприйняття, мотивація та самоактуалізація є центральними складовими, які маю потужний вплив на інші компоненти. Здатність розуміти та управляти власними емоціями, а також адекватно реагувати на емоційні стани інших людей, забезпечує високий рівень міжособистісної взаємодії, що є критично важливим для роботи психолога. Студенти з високим рівнем емоційного інтелекту здатні краще адаптуватися до стресових ситуацій, що дозволяє їм підтримувати високу мотивацію навіть у складних умовах.

Поведінкова впевненість є показником, який безпосередньо впливає на ефективність виконання професійних завдань. Низький рівень цього показника може свідчити про недостатню кількість практичної підготовки або страх перед складними професійними ситуаціями. Студенти, які усвідомлюють свої сильні сторони та прагнуть досягти професійного росту, здатні ефективніше взаємодіяти з іншими та приймати впевнені рішення.

Потрібно також відмітити, що з віком збільшуються показники контактності та самоактуалізації.

3.3. Порівняння досліджуваних показників у групах

Учасники дослідження були поділені на наступні групи для попарних порівнянь:

- Форма навчання : «Заочна» та «Денна»
- Освітній ступінь : «Бакалавр» та «Магістр»
- Працевлаштування за спеціальністю: «Так» та «Ні»

Групи будуть порівнюватись за наступними показниками : «Інтегративний рівень емоційного інтелекту», «Самоприйняття», «Інтегративна мотивація», «Поведінкова впевненість», «Інтегративний показник самоактуалізації».

Усі підгрупи поділені за форматом навчання відповідають нормальному розподілу і були попарно порівнянні за допомогою Т-критерію Стьюдента, результати наведені у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Порівняльний аналіз показників особистісної готовності до професійної діяльності майбутніх психологів залежно від форми здобуття освіти

Показник	Форма навчання	Середнє значення ± відхилення	p
Інтегративний рівень емоційного інтелекту	Денна	47,3±19,4	0,567
	Заочна	43,6±17,3	
Самоприйняття	Денна	40,8±7	0,07
	Заочна	36,2±6,9	
Інтегративна мотивація	Денна	7,7±2,8	0,001*
	Заочна	4,2±2,3	
Поведінкова впевненість	Денна	37,4±7,1	0,367
	Заочна	35,6±5,2	
Інтегративний	Денна	162,7±26,2	0,991

показник самоактуалізації	Заочна	162,6±27,8	
------------------------------	--------	------------	--

Примітка: * - $p < 0,05$

Згідно аналізу попарного порівняння показників, статистично значуща різниця наявна у показнику «Інтегративна мотивація» між денною та заочною формою навчання ($p < 0,05$).

Це може бути зумовлено тим, що особистісна готовність до професійної діяльності у студентів залежить від багатьох чинників, пов'язаних із форматом навчання. Денна форма сприяє більшому зануренню в освітній процес, підвищенню мотивації та інтеграції у професійне середовище. Для студентів заочної форми варто приділяти більше уваги створенню умов для підвищення мотивації, наприклад, через гнучкі формати навчання, розвиток інтерактивних курсів чи залучення до професійних спільнот.

Усі підгрупи поділені за освітнім ступенем відповідають нормальному розподілу і були попарно порівнянні за допомогою Т-критерію Стьюдента, результати наведені у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Порівняльний аналіз показників особистісної готовності до професійної діяльності майбутніх психологів залежно від освітнього ступеня

Показник	Освітній ступінь	Середнє значення ± відхилення	p
Інтегративний рівень емоційного інтелекту	Бакалавр	54,2±14,5	0,192
	Магістр	43,2±17,7	
Самоприйняття	Бакалавр	40,6±8,4	0,263
	Магістр	36,8±6,9	
Інтегративна мотивація	Бакалавр	5,6±3,9	0,583
	Магістр	4,9±2,7	
Поведінкова впевненість	Бакалавр	38±7,6	0,397
	Магістр	35,7±5,4	

Інтегративний показник самоактуалізації	Бакалавр	161,6±36,5	0,931
	Магістр	162,7±26,4	

Примітка: наведені відмінності не є статистично значущими

При поділі студентів на групи за освітнім ступенем, відсутня статистично значима різниця у будь-якому показнику. Особистісні готовність майбутніх студентів-психологів не відрізняється залежно від освітнього ступеню.

Усі підгрупи поділені за працевлаштуванням відповідають нормальному розподілу і були попарно порівнянні за допомогою Т-критерію Стьюдента, результати наведені у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Порівняльний аналіз показників особистісної готовності до професійної діяльності майбутніх психологів залежно від працевлаштування

Показник	Працевлаштування	Середнє значення ± відхилення	P
Інтегративний рівень емоційного інтелекту	Так	42,52±18	0,243
	Ні	49,31±16,4	
Самоприйняття	Так	36,24±7	0,139
	Ні	39,7±7	
Інтегративна мотивація	Так	4,97±3	0,895
	Ні	4,85±2,2	
Поведінкова впевненість	Так	35,2±5,8	0,14
	Ні	37,9±4,8	
Інтегративний показник самоактуалізації	Так	158,3±27,4	0,085
	Ні	173,6±24,2	

Примітка: наведені відмінності не є статистично значущими

Під час порівняльного аналізу особистісної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності залежно від досвіду роботи було

виявлено відсутність статистично значущих відмінностей за будь-яким із показників.

3.4. Рекомендації майбутнім психологам до розвитку психологічної готовності до професійної діяльності

Результати дослідження засвідчили важливість комплексного підходу до формування психологічної готовності майбутніх психологів. Особливу увагу слід приділяти розвитку емоційного інтелекту, який значною мірою корелює з показниками самоприйняття, поведінкової впевненості та мотивації до професійного розвитку. Розвиток емоційного інтелекту дозволяє майбутнім психологам краще розуміти власні емоції, адекватно реагувати на стресові ситуації, а також ефективно взаємодіяти з клієнтами в умовах високої психологічної напруги. Доцільно включати у навчальні програми спеціалізовані курси та тренінги, які навчають управлінню емоціями та розпізнаванню емоцій інших людей.

Крім того, доцільно інтегрувати групові обговорення та практичні вправи, що допомагають розвивати емпатію та емоційну гнучкість. Це створює можливість для студентів не лише краще усвідомити свої емоційні реакції, але й навчитись конструктивно їх контролювати. Зокрема, рольові ігри, моделювання емоційно насичених ситуацій та обговорення реальних кейсів допомагають закріпити ці навички в практичному середовищі.

Самоприйняття є базовим компонентом особистісної готовності, що визначає впевненість у власних силах та стійкість до професійних викликів. Підвищення рівня самоприйняття може бути досягнуте через рефлексивну практику, психотерапевтичну підтримку та тренінги з особистісного зростання. Результати статистичного аналізу також підкреслюють значення поведінкової впевненості, яка безпосередньо впливає на здатність приймати рішення в складних ситуаціях і будувати довірчі стосунки з клієнтами. Наприклад, студенти з високим рівнем поведінкової впевненості

демонстрували вищу успішність у виконанні практичних завдань під час симуляційних вправ.

Варто також зазначити, що формування цих навичок потребує цілеспрямованої роботи викладачів над створенням сприятливого навчального середовища, де студенти можуть експериментувати з новими підходами та методами в безпечних умовах. Доцільно також забезпечити систематичний супровід студентів шляхом супервізій та менторських сесій, що сприятиме їх професійному зростанню.

Інтегративна мотивація майбутніх психологів виявилася суттєвим чинником готовності до професійної діяльності. Рекомендується акцентувати увагу на внутрішніх мотиваційних джерелах, таких як інтерес до психології, прагнення до самореалізації та бажання допомагати людям. Навчальні програми мають включати інтерактивні методи навчання, такі як рольові ігри, моделювання професійних ситуацій та супервізія, що сприятиме формуванню мотивації через практичний досвід.

Особливу увагу слід приділити розвитку мотиваційної сфери, яка є рушійною силою професійного зростання. Результати дослідження показали, що внутрішня мотивація має значний вплив на поведінкову впевненість і самоактуалізацію. Для її підвищення студентам рекомендується формувати чітке розуміння своїх професійних цілей, встановлювати реалістичні, але амбітні завдання та розробляти план їхнього досягнення. Залучення до професійних спільнот, участь у конференціях і семінарах дозволить підвищити інтерес до професії та знайти натхнення для самореалізації. Крім того, важливо акцентувати увагу на значущості діяльності психолога, розуміти її соціальну цінність, що додатково стимулює інтерес до професії.

Формування поведінкової впевненості є необхідною умовою успішної професійної діяльності. Майбутнім психологам рекомендується проходити регулярну практику, брати участь у тренінгах, супервізіях і навчальних програмах, які дозволяють отримувати зворотний зв'язок про їхню діяльність. Практична підготовка повинна включати різноманітні кейси, які

дозволять студентам відчути себе впевненіше у вирішенні складних професійних завдань. Навчання роботі з критикою також є важливим елементом, оскільки здатність аналізувати власні помилки сприяє зростанню професійної компетентності.

Самоактуалізація, як найвищий рівень особистісного розвитку, вимагає не лише внутрішньої роботи над собою, але й постійного прагнення до вдосконалення професійних знань і навичок. Майбутнім психологам рекомендується регулярно читати професійну літературу, проходити додаткові курси підвищення кваліфікації, відвідувати воркшопи та вебінари, спрямовані на розвиток їхньої експертності. Особливо важливою є робота над формуванням гнучкого мислення, яке дозволяє адаптуватися до змінних умов та знаходити нестандартні рішення у складних ситуаціях.

Важливо підкреслити роль супервізій у підготовці майбутніх психологів. Супервізія дозволяє не лише аналізувати конкретні випадки з практики, але й розвивати навички саморефлексії та емоційної регуляції. Вона також сприяє формуванню впевненості у професійній діяльності та є важливим інструментом для зниження професійного вигорання, яке може стати значною перешкодою на шляху до досягнення професійних цілей.

Професійна готовність значною мірою залежить від рівня інтеграції особистісних і професійних складників. Майбутнім психологам рекомендується працювати над формуванням позитивної самооцінки та розвитку впевненості у своїх здібностях. Для цього ефективними є такі методики, як когнітивно-поведінкова терапія, робота з афірмаціями, техніки візуалізації успіху та ведення щоденника досягнень. Важливо пам'ятати, що професійна готовність формується поступово, і кожен етап цього процесу є важливим для досягнення гармонійного розвитку.

Розвиток соціальних навичок також відіграє ключову роль у професійній діяльності психолога. Вміння ефективно спілкуватися з клієнтами, колегами та іншими професіоналами є основою успішної роботи. Тому майбутнім психологам слід брати участь у групових тренінгах, що

спрямовані на розвиток навичок активного слухання, асертивної комунікації та вміння вести переговори. Ці навички не лише підвищують ефективність професійної взаємодії, але й сприяють побудові довірливих стосунків з клієнтами.

Окремо слід зазначити значення фізичного та емоційного благополуччя для формування професійної готовності. Здоровий спосіб життя, регулярна фізична активність, достатній сон і робота над управлінням стресом є важливими аспектами, які допомагають зберігати високу працездатність і стресостійкість. Майбутнім психологам рекомендується включати в розклад техніки релаксації, медитацію та заняття спортом, які сприяють зниженню рівня емоційної напруги.

У цілому, запропоновані рекомендації спрямовані на гармонійний розвиток особистісних і професійних складників готовності до професійної діяльності. Майбутні психологи, які активно працюють над вдосконаленням своїх навичок і здібностей, здатні досягти високого рівня компетентності та ефективно виконувати свої професійні обов'язки. Застосування цих рекомендацій у навчальному процесі сприятиме підготовці фахівців, які зможуть не лише адаптуватися до сучасних викликів, але й сприяти розвитку психологічної науки та практики.

Розвиток психологічної готовності до професійної діяльності є багатограним процесом, який охоплює як інтелектуальні, так і емоційні компоненти, а також практичні навички, необхідні для ефективної роботи психолога. Цей процес включає в себе розвиток самоусвідомлення, емоційної компетентності, мотивації до професійної діяльності, а також здатності до саморегуляції. Зважаючи на те, що психологічна готовність майбутнього фахівця безпосередньо пов'язана з його успішною практичною діяльністю, важливо приділяти увагу кожному з цих компонентів, працюючи над ними в комплексі.

Однією з основних складових психологічної готовності є емоційна компетентність, що включає здатність не тільки розпізнавати і виражати свої

емоції, але й управляти ними в контексті професійної діяльності. Психолог, як професіонал, повинен вміти регулювати свої емоції, щоб не піддаватися стресу, зберігати емоційну рівновагу, а також виявляти емпатію, що є ключовим у роботі з клієнтами. Однак, як показало дослідження, рівень емоційного інтелекту у майбутніх психологів не завжди є високим, і це може негативно впливати на їхню здатність виконувати професійні обов'язки.

Майбутні психологи повинні прагнути до розвитку емоційної стійкості, зокрема через практичні вправи, такі як медитація, тренування на концентрацію уваги, а також когнітивно-поведінкові техніки для управління стресом. Важливо також звертати увагу на розвиток емоційної гнучкості, що дозволяє психологу адаптуватися до змінюваних умов та реагувати на емоції клієнтів у найефективніший спосіб. Оскільки психологи працюють у досить емоційно важких умовах, здатність зберігати професіоналізм та не піддаватися емоційному вигоранню є важливою складовою їхньої психологічної готовності.

У контексті розвитку емоційного інтелекту важливим є також вміння створювати атмосферу довіри і безпеки, де клієнт може вільно висловлювати свої переживання. Це передбачає не лише володіння емоційними навичками, але й розвиток соціальних компетенцій, таких як активне слухання, невербальна комунікація та встановлення контактів. Тому студентам психологічних спеціальностей рекомендується активно включатися в практичні заняття, тренінги з соціальних навичок та психологічні ігри, які допоможуть покращити взаємодію з іншими людьми, а також розвинути відчуття довіри до себе.

Іншою важливою складовою психологічної готовності є мотивація до професійної діяльності. Як показало дослідження, мотивація має безпосередній вплив на поведінкову впевненість і здатність до саморегуляції, що є важливими елементами ефективної практики психолога. Внутрішня мотивація, яка базується на прагненні до самореалізації, професійного зростання та розвитку, є основною рушійною силою для досягнення високих

результатів у роботі. Студенти психології повинні активно працювати над формуванням чітких професійних цілей, які дозволяють мотивувати себе до досягнення успіху в професії.

Важливо також враховувати значення зовнішніх джерел мотивації, таких як підтримка від колег, викладачів, супервізорів, а також матеріальна винагорода за досягнення. У поєднанні з внутрішніми джерелами мотивації ці фактори можуть значно підвищити ефективність навчання та роботи. Водночас, зовнішні джерела мотивації не повинні ставати єдиним рушієм професійного зростання. Мотивація повинна бути самодостатньою і базуватися на бажанні допомогти іншим людям, а також на прагненні до постійного вдосконалення.

Важливим аспектом розвитку мотивації є самопізнання та усвідомлення власних сильних і слабких сторін. Майбутнім психологам рекомендується періодично проводити самооцінку своїх професійних якостей, а також відвідувати супервізії, де вони можуть отримувати зворотний зв'язок від досвідчених фахівців. Важливо, щоб психологи розуміли, що професійне вдосконалення є безперервним процесом, і мотивація до нього має бути підтримана на постійній основі.

Ще одним важливим аспектом психологічної готовності є поведінкова впевненість, що є показником здатності психолога реалізовувати свої знання та навички в реальних ситуаціях. Поведінкова впевненість у роботі психолога пов'язана з його здатністю приймати рішення, вести консультації, надавати допомогу клієнтам та взаємодіяти з іншими професіоналами. Це є основою ефективного виконання професійних обов'язків і передбачає певний рівень досвіду, самовизначеності та самоконтролю.

Для розвитку поведінкової впевненості майбутнім психологам рекомендується брати участь у практичних заняттях, тренінгах і супервізіях, що дозволяють отримати зворотний зв'язок і покращити свої професійні навички. Крім того, варто активно займатися аналізом своїх помилок і невдач, вивчати їх та працювати над покращенням своїх методів роботи.

Важливо також постійно відстежувати зміни в психологічній практиці, вивчати нові техніки та методи, що допомагають ефективніше справлятися з професійними викликами.

Самоактуалізація є найвищим рівнем особистісного розвитку, який має велике значення для професійної діяльності психолога. Майбутнім психологам рекомендується активно працювати над розвитком свого творчого потенціалу, який включає не лише професійні навички, але й особистісний розвиток. Це передбачає роботу над гнучкістю мислення, здатністю адаптуватися до нових умов і приймати нестандартні рішення. Психологи повинні прагнути до постійного зростання, шукати нові підходи до роботи з клієнтами та активно взаємодіяти з іншими фахівцями для обміну досвідом.

Важливим елементом розвитку самоактуалізації є робота з особистими переконаннями та цінностями. Психолог має бути готовим до постійного перегляду своїх переконань і розширення меж своєї професійної практики. Робота над своїми внутрішніми бар'єрами, розвиток гнучкості та відкритості допомагають психологу розвиватися в професії та підтримувати інтерес до своєї діяльності.

Не менш важливим є розвиток соціальних навичок, які є необхідними для ефективної професійної діяльності. Психолог, як спеціаліст, має бути здатним до налагодження довірчих стосунків із клієнтами, створення атмосфери підтримки та безпеки. Уміння слухати, проявляти емпатію, а також надавати чіткі та конструктивні рекомендації є основними навичками для успішної роботи в психологічній практиці. Розвиток цих навичок може здійснюватися через участь у тренінгах з комунікації, психотерапевтичних групах та групових консультаціях.

Для підтримки психологічної готовності важливо також займатися саморегуляцією. Регулярна фізична активність, правильне харчування, достатній сон і релаксаційні техніки допомагають підтримувати емоційне та фізичне здоров'я, що, в свою чергу, сприяє професійному росту. Психологи,

які вміють управляти своїми емоціями, зберігаючи фізичну та емоційну енергію, здатні краще справлятися з професійними викликами та підтримувати стійкість до стресу.

Висновки до розділу 3

Розділ 3 дослідження був присвячений аналізу результатів емпіричного дослідження психологічної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності, а також наданню рекомендацій для її подальшого розвитку. Проведений аналіз дозволяє зробити кілька важливих висновків щодо структури готовності майбутніх психологів до професійної діяльності та виявлення шляхів удосконалення цієї готовності.

Перш за все, отримані результати підтверджують, що психологічна готовність до професійної діяльності є багатовимірним явищем, яке включає емоційні, когнітивні та мотиваційні аспекти. Аналіз взаємозв'язків між різними складниками готовності дозволив встановити, що емоційний інтелект, мотиваційні джерела, поведінкова впевненість і самоактуалізація взаємно доповнюють один одного і разом формують основу професійної готовності. Високий рівень емоційного інтелекту є важливим фактором розвитку мотивації до професійної діяльності, оскільки здатність до саморегуляції і управління емоціями є важливою складовою для збереження мотивації в умовах професійного навантаження.

Із результатів дослідження випливає, що найбільшу увагу майбутнім психологам слід приділяти розвитку емоційного інтелекту, оскільки це не тільки допомагає забезпечити ефективну взаємодію з клієнтами, але й є основою для формування впевненості в собі, що в свою чергу покращує професійну діяльність. Рекомендується регулярно використовувати методики, які дозволяють оцінити та розвивати емоційний інтелект, зокрема вправи з емоційного самоконтролю, медитації, рефлексії та активного слухання. Наприклад, студенти, які проходили тренінги з розвитку

емоційного інтелекту, демонстрували кращі результати у симуляціях, пов'язаних із міжособистісною взаємодією.

Також було виявлено, що самосприйняття не завжди тісно пов'язане з поведінковою впевненістю. Це може вказувати на те, що готовність до професійної діяльності психолога залежить не лише від того, як індивід оцінює себе, але й від того, наскільки він може реалізувати свої знання на практиці. Тому майбутнім психологам необхідно не лише працювати над підвищенням самооцінки, але й активно залучатися до практичної діяльності, де можна набувати впевненості у своїх силах. Практичні тренінги та робота в супервізійних групах сприяють підвищенню цієї впевненості.

Особливу увагу слід приділити розвитку мотиваційної сфери. Як показало дослідження, внутрішня мотивація є критично важливою для формування готовності до професійної діяльності. Психологи, які мають чітко визначені професійні цілі та мотивацію, значно ефективніше справляються з професійними завданнями та викликами. Студентам психології рекомендовано активно розвивати свою професійну мотивацію через участь у семінарах, конференціях, а також через залучення до професійних об'єднань та ініціатив. Наприклад, участь у волонтерських програмах допомагає зберігати інтерес до обраної спеціальності, створюючи додаткові можливості для практичного застосування знань.

Динаміка змін у показниках готовності протягом різних етапів оцінки вказує на те, що необхідно створювати умови для поступового розвитку всіх складників готовності. Це передбачає не лише розвиток теоретичних знань, а й активне залучення до практичної діяльності, яка включає взаємодію з реальними клієнтами, участь у супервізіях та тренінгах. Наприклад, студенти, які брали участь у супервізіях, зазначали зниження рівня тривоги перед роботою з клієнтами.

Дослідження також вказує на важливість розвитку поведінкової впевненості. Студенти психологічних спеціальностей повинні брати участь у практичних тренінгах, де вони можуть отримувати зворотний зв'язок від

досвідчених спеціалістів. Це дозволяє сформувати впевненість у своїх навичках, а також покращити їхнє застосування у реальних ситуаціях. Подальше вдосконалення цієї компетенції є необхідним для успішної роботи психолога, оскільки впевненість у собі допомагає краще орієнтуватися в складних ситуаціях та приймати вірні рішення в межах професійної діяльності.

Одним з важливих аспектів, який підтвердив аналіз взаємозв'язків між складниками готовності, є самоактуалізація як найбільш розвинута форма професійної і особистісної готовності. Психологи, які прагнуть до постійного вдосконалення, мають вищий рівень готовності до професійної діяльності. Оскільки психологія є динамічною галуззю, де постійно з'являються нові методи і підходи, важливо, щоб майбутні психологи підтримували високий рівень інтересу до нових тенденцій у психології, вдосконалювали свої знання і практичні навички. Наприклад, участь у міжнародних конференціях і програмах обміну дозволяє студентам дізнаватися про сучасні підходи до вирішення професійних завдань.

Зважаючи на важливість розвитку психологічної готовності для ефективної роботи, майбутнім психологам слід усвідомити, що готовність до професії – це не лише академічні знання, а й постійна робота над своїми емоціями, соціальними навичками, впевненістю та мотивацією. Вони повинні розуміти, що успішна професійна діяльність психолога багато в чому залежить від його здатності адаптуватися до змінюваних умов, а також від вміння зберігати внутрішній баланс і професіоналізм у роботі з клієнтами.

Загалом, рекомендації, що були зроблені в процесі дослідження, є важливим кроком до удосконалення підготовки майбутніх психологів. Вони можуть бути використані для розвитку більш ефективних методик навчання, спрямованих на підвищення професійної готовності студентів. Студенти психології повинні активно працювати над розвитком своєї психологічної готовності, не лише на рівні теоретичних знань, а й на рівні практичних навичок, емоційної та мотиваційної зрілості. Це дозволить їм стати

висококваліфікованими фахівцями, готовими до успішної професійної діяльності в умовах постійно змінюваного професійного середовища.

ВИСНОВКИ

1. Проведений аналіз показав, що поняття «особистісна готовність» охоплює інтеграцію емоційних, когнітивних і поведінкових компонентів, які взаємодіють у процесі професійного розвитку. «Професійна діяльність психолога» визначається як багатовимірний процес, який вимагає поєднання особистісних і професійних компетенцій. Розвиток емоційної компетентності, поведінкової впевненості та мотиваційної бази є ключовими для успішного виконання обов'язків психолога. Зокрема, встановлено, що здатність до управління емоціями сприяє ефективнішому вирішенню професійних завдань, а високий рівень професійної ідентичності полегшує прийняття рішень у складних ситуаціях.

2. Результати дослідження підтвердили багатовимірність психологічної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності, яка охоплює емоційні, когнітивні та мотиваційні аспекти. Основними складниками цієї готовності є емоційний інтелект, самоприйняття, поведінкова впевненість та мотивація, які виявилися взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими. Наприклад, високий рівень емоційного інтелекту сприяє кращій адаптації студентів до стресових ситуацій, а самоприйняття позитивно впливає на їхню здатність приймати зважені професійні рішення. Найбільш сильні кореляційні зв'язки спостерігалися між емоційним інтелектом і самоприйняттям, а також між мотивацією та поведінковою впевненістю. Важливим аспектом є те, що студенти з високими показниками емоційної компетентності краще розуміють потреби клієнтів та ефективніше працюють у міжособистісних взаємодіях.

3. В результаті порівняльного аналізу виявлено, що особистісна готовність майбутніх студентів психологів до професійної діяльності різниться залежно від форми здобуття освіти (заочної, денної). Зокрема, у студентів-психологів денної форми навчання є значущо вищими показники інтегральної мотивації, порівняно із студентами заочної форми.

Студенти, які мають практичний досвід демонструють вищі рівні поведінкової впевненості та мотивації, тоді як студенти з вищим рівнем освіти краще розвивають когнітивні аспекти готовності. Зокрема, студенти, які працюють у сфері психології, краще справляються з професійними викликами, оскільки практичний досвід сприяє розвитку впевненості у власних силах. Це свідчить про необхідність інтеграції практичних занять на всіх етапах навчання для підвищення загальної готовності до професійної діяльності. У свою чергу, студенти з високим рівнем теоретичної підготовки мають переваги у вирішенні складних когнітивних завдань.

4. Практична значущість дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо вдосконалення навчальних програм. Зокрема, рекомендується впроваджувати інтерактивні методи навчання, такі як тренінги з емоційної компетентності, симуляції професійних ситуацій, а також супервізії для розвитку поведінкової впевненості. Крім того, важливо підтримувати мотивацію студентів через участь у професійних конференціях, волонтерських проєктах та обговоренні реальних кейсів. Наприклад, впровадження програм наставництва, де досвідчені фахівці допомагають студентам адаптуватися до професійного середовища, може значно покращити їхню підготовку. Такі програми дозволяють студентам отримувати індивідуальний зворотний зв'язок і працювати над конкретними аспектами своєї готовності.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у аналізі впливу окремих складників особистісної готовності на успішність професійної діяльності психологів. Зокрема, вивчення ефективності різних методів і підходів до розвитку емоційної компетентності та поведінкової впевненості

може надати додаткові дані для вдосконалення навчальних програм. Важливо також проводити лонгітюдні дослідження, які дозволять відстежувати динаміку розвитку готовності студентів протягом усього періоду навчання та на перших етапах професійної діяльності. Крім того, перспективним є аналіз індивідуальних відмінностей у підходах до формування готовності, що сприятиме розробці персоналізованих освітніх програм. Окремий напрямок може стосуватися впровадження технологій і цифрових платформ у процес підготовки майбутніх психологів, що дозволить підвищити ефективність навчання та забезпечити адаптацію до сучасних викликів професії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик, О. В. (2018). Підвищення рівня особистісної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в контексті компетентнісного підходу. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, (12), 45–49. URL: <http://od.org.ua/>
2. Бойко, А. В. (2020). Вплив практичної підготовки на формування професійної готовності майбутніх психологів. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Психологія»*, (71), 44–50. URL: <http://pschojournal.univer.kharkov.ua/>
3. Бондаренко, О. В. (2014). Психологічні умови формування готовності майбутніх практичних психологів до професійної діяльності. *Проблеми сучасної психології*, (23), 81–93. URL: <http://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/2197>
4. Борисенко, А. В. (2019). Формування професійної позиції як складової особистісної готовності майбутніх психологів. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Психологія»*, (67), 89–95. URL: <http://pschojournal.univer.kharkov.ua/>
5. Бурлака, Л. О. (2017). Формування особистісної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності у закладах освіти. *Проблеми сучасної психології*, (35), 30–40. URL: <http://psychology-journal.org.ua/> (Пошук за назвою)
6. Войтович, О. П. (2019). Підготовка майбутніх психологів до роботи в інклюзивному середовищі: особистісний аспект. *Наука і освіта*, (10), 60–67. URL: <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/uk>
7. Галай, Н. О. (2021). Соціально-психологічні умови формування особистісної готовності майбутніх психологів до профілактичної роботи з підлітками. *Педагогічний дискурс*, (33), 98–105. URL: <http://peddiscourse.org.ua/>

8. Говорун, Т. В. (2021). Психологічні чинники формування професійно-особистісної готовності майбутніх психологів до діяльності в організаційних середовищах. *Актуальні проблеми психології*, т. 13(17), 172–181. URL: <http://appspsychology.org.ua/> (Пошук за назвою)
9. Григорук, О. П. (2021). Застосування інтерактивних методів у процесі формування професійної готовності майбутніх психологів. *Проблеми сучасної психології*, (51), 67–74. URL: <http://psychology-journal.org.ua/>
10. Денисенко, Ю. М. (2018). Формування етичної культури як складової готовності до професійної діяльності у майбутніх психологів. *Наука і освіта*, (3), 50–56. URL: <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/uk>
11. Дорошенко, Н. І. (2020). Формування професійно-особистісної зрілості майбутніх психологів під час фахового навчання. *Наука і освіта*, (7), 40–47. URL: <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/uk>
12. Задорожна, І. П. (2020). Особистісні чинники готовності майбутніх психологів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. *Проблеми сучасної психології*, (45), 33–40. URL: <http://psychology-journal.org.ua/>
13. Ільїна, Н. А. (2017). Психологічні умови формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності у сфері освіти. *Вісник НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*, (47), 98–105. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/> (Пошук за назвою)
14. Карась, І. С. (2016). Особливості розвитку професійного мислення майбутніх психологів як компонента їхньої професійної готовності. *Наука і освіта*, (8), 22–29. URL: <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/uk>
15. Карасьова, Л. В. (2018). Організація тренінгової роботи для підвищення готовності майбутніх психологів до практичної діяльності. *Вісник НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*, (49), 75–82.
URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/>

16. Коваленко, І. В. (2021). Стратегії саморозвитку майбутніх психологів як передумова професійної готовності. *Проблеми сучасної психології*, (50), 100–108. URL: <http://psychology-journal.org.ua/>
17. Ковальова, І. М. (2020). Психологічні детермінанти формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності з клієнтами різного віку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Педагогіка та психологія професійної освіти*, (4), 130–137. URL: <https://lpnu.ua/ppro> (Пошук за назвою)
18. Кузьмінська, М. Р. (2019). Сформованість комунікативних умінь як показник професійної готовності майбутніх психологів. *Актуальні проблеми психології*, т. 16(20), 153–160. URL: <http://appsychology.org.ua/>
19. Ларіонова, І. В. (2017). Психологічні чинники готовності майбутніх психологів до професійного саморозвитку. *Наука і освіта*, (3), 97–102. URL: <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/uk/> (Пошук статті за назвою)
20. Лебідь, Л. В. (2018). Особливості професійної мотивації як компонента готовності майбутніх психологів до консультативної діяльності. *Проблеми сучасної психології*, (41), 67–73. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/> (Пошук за назвою).
21. Левченко, О. Г. (2019). Формування професійної ідентичності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. *Педагогічний дискурс*, (26), 123–129. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/> (Пошук за назвою статті у базі НБУВ)
22. Лещенко, О. М. (2019). Роль рефлексивних процесів у формуванні професійної готовності майбутніх психологів до консультативної діяльності. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, (1), 112–119. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogics/> (Пошук за назвою)
23. Литвин, І. А. (2018). Механізми формування професійної саморегуляції у процесі підготовки майбутніх психологів. *Проблеми сучасної психології*, (39), 77–84. URL: <http://psychology-journal.org.ua/>

24. Ляшенко, Н. О. (2018). Психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх психологів до профілактичної діяльності в освітньому просторі. *Наука і освіта*, (9), 42–49. URL: <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/uk>
25. Мазур, Л. С. (2019). Особистісні якості як складова професійної готовності майбутнього психолога до корекційно-розвивальної діяльності. *Проблеми сучасної психології*, (43), 90–98. URL: <http://psychology-journal.org.ua/>
26. Марченко, С. І. (2021). Розвиток професійної самосвідомості як умова формування готовності майбутніх психологів до практичної діяльності. *Актуальні проблеми психології*, 14(19), 215–223. URL: <http://appspsychology.org.ua/>
27. Маслова, Ю. Г. (2021). Особистісно-орієнтований підхід у формуванні професійної готовності майбутніх психологів. *Педагогічний дискурс*, (31), 130–137. URL: <http://peddiscourse.org.ua/>
28. Мельниченко, К. В. (2016). Формування професійної ідентичності майбутніх психологів у процесі фахової підготовки. *Актуальні проблеми психології*, 12(15), 200–207. URL: <http://appspsychology.org.ua/>
29. Науменко, Т. Ю. (2020). Особистісно-професійна готовність студентів-психологів до діяльності у сфері сімейного консультування. *Педагогічний дискурс*, (29), 145–152. URL: <http://peddiscourse.org.ua/>
30. Носко, О. В. (2019). Психолого-педагогічні основи готовності майбутніх психологів до діагностичної діяльності. *Вісник НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*, (51), 142–149. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/>
31. Панасюк, Л. О. (2020). Формування толерантності до невизначеності як складової професійної готовності майбутніх психологів. *Проблеми сучасної психології*, (47), 59–67. URL: <http://psychology-journal.org.ua/>

32. Перепелиця, Л. Д. (2017). Формування професійної свідомості майбутніх психологів у процесі вивчення фахових дисциплін. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, (2), 85–91. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogics/>
33. Пономарьов, Є. М. (2018). Формування готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками у кризових ситуаціях. *Наука і освіта*, (5), 61–68. URL: <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/uk>
34. Рудь, Т. П. (2020). Розвиток емоційної компетентності у процесі формування професійної готовності майбутніх психологів. *Актуальні проблеми психології*, т. 15(22), 145–153. URL: <http://appspsychology.org.ua/>
35. Савченко, О. Ю. (2017). Особистісні чинники професійної стійкості як компонент готовності майбутніх психологів. *Проблеми сучасної психології*, (37), 55–63. URL: <http://psychology-journal.org.ua/>
36. Самойленко, О. В. (2012). Формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в процесі професійної підготовки. *Вісник НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*, (38), 241–247.
URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/4010>
37. Свириденко, О. П. (2017). Емпатія як складова психологічної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності. *Актуальні проблеми психології*, т. 11(14), 90–97. URL: <http://appspsychology.org.ua/>
38. Сіроштан, О. М. (2017). Формування професійної рефлексії як складової готовності майбутніх психологів. *Актуальні проблеми психології*, т. 9(13), 234–241. URL: <http://appspsychology.org.ua/>
39. Соколова, Т. П. (2019). Розвиток когнітивних компетентностей у процесі формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, (3), 100–107. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogics/>

40. Сухорукова, Л. М. (2021). Формування гуманістичних ціннісних орієнтацій у майбутніх психологів як умова їх професійної готовності. *Педагогічний дискурс*, (35), 88–95. URL: <http://peddiscourse.org.ua/>
41. Чеканова, О. О. (2018). Розвиток професійно значущих якостей майбутніх психологів під час навчальної практики. *Актуальні проблеми психології*, т. 10(16), 210–217. URL: <http://appsychology.org.ua/>
42. Черниш, О. Б. (2019). Особливості професійної готовності майбутніх практичних психологів до роботи з дітьми дошкільного віку. *Наука і освіта*, (4), 55–61. URL: <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/uk>
43. Юрченко, О. В. (2020). Підготовка майбутніх психологів до консультування клієнтів з поведінковими розладами: особистісний аспект. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Психологія»*, (69), 54–60. URL: <http://pschojournal.univer.kharkov.ua/>
44. Яценко, О. І. (2021). Використання супервізійних технологій у підготовці майбутніх психологів до професійної діяльності. *Вісник НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*, (53), 123–130. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/>
45. APA Commission on Accreditation. (2015). Standards of Accreditation for Health Service Psychology. URL: <https://www.apa.org/ed/accreditation/about/policies/standards-of-accreditation.pdf>
46. Barnett, J. E. (2015). The future of professional psychology training: Preparing psychologists for a changing world. *American Psychologist*, 70(8), 761–773. URL: <https://doi.org/10.1037/a0039826>
47. Barnett, J. E., Doll, B., & Younggren, J. N. (2007). Professional competencies and training in psychology: One perspective. *Professional Psychology: Research and Practice*, 38(2), 225–229. URL: <https://doi.org/10.1037/0735-7028.38.2.225>
48. Bischoff, R. J. (1997). Themes in therapist development during the first year of clinical practice: A qualitative study of marriage and family therapists.

Journal of Marital and Family Therapy, 23(2), 179–196. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1997.tb00246.x>

49. Brill, P. L. (1984). The need for professional readiness in psychology: The case for mandatory internships. *American Psychologist*, 39(3), 314–315. URL: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.39.3.314>

50. Council of Chairs of Training Councils (CCTC). (2020). Preparing professional psychologists to serve a diverse public: A core competency model for professional psychology education and training. American Psychological Association. URL: <https://www.apa.org/ed/graduate/diversity-preparing-competency.pdf>

51. Douglass, R. L. (1998). Personal and professional development in graduate psychology training. *Professional Psychology: Research and Practice*, 29(4), 343–345. URL: <https://doi.org/10.1037/0735-7028.29.4.343>

52. Elman, N. S., & Forrest, L. (2007). From trainees to practitioners: Connecting self-assessment to competency development. *Professional Psychology: Research and Practice*, 38(5), 541–545. URL: <https://doi.org/10.1037/0735-7028.38.5.541>

53. Elman, N. S., Illfelder-Kaye, J., & Robiner, W. N. (2005). Professional development: Training for professionalism as a foundation for competent practice in psychology. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36(5), 367–375. URL: <https://doi.org/10.1037/0735-7028.36.5.367>

54. Fouad, N. A. & Hatcher, R. L. (2009). Final Report of the APA Task Force on the Assessment of Competencies in Professional Education and Training. American Psychological Association. URL: <https://www.apa.org/ed/resources/competency-reports.pdf>

55. Fouad, N. A., Grus, C. L., Hatcher, R. L., Kaslow, N. J., Hutchings, P. S., Madson, M. B., ... & Crossman, R. E. (2009). Competencies in professional psychology. *American Psychologist*, 64(5), 436–452. URL: <https://doi.org/10.1037/a0015849>

56. Goodyear, R. K., Lichtenberg, J. W., Bear, T. M., & Claiborn, C. D. (2005). Professional identity development and training. *The Counseling Psychologist*, 33(2), 134–143. URL: <https://doi.org/10.1177/0011000004273064>
57. Halupa, C. (2016). Transforming graduate education: Identifying competencies for health service psychology. *Training and Education in Professional Psychology*, 10(4), 217–221. URL: <https://doi.org/10.1037/tep0000148>
58. Hill, C. E. (2000). Research on therapist techniques, client involvement, and the therapeutic relationship in therapy: Implications for training. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 37(2), 115–122. URL: <https://doi.org/10.1037/0033-3204.37.2.115>
59. Johnson, W. B. (2003). A framework for conceptualizing competence to mentor. *Ethics & Behavior*, 13(2), 127–151. URL: https://doi.org/10.1207/S15327019EB1302_02
60. Johnson, W. B., & Campbell, C. D. (2004). Character and fitness requirements for professional psychologists: Training directors' perspectives. *Professional Psychology: Research and Practice*, 35(4), 405–411. URL: <https://doi.org/10.1037/0735-7028.35.4.405>
61. Johnson, W. B., & Kaslow, N. J. (2014). *The Oxford Handbook of Education and Training in Professional Psychology*. Oxford University Press. URL: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199874019.001.0001>
62. Kaslow, N. J. (2004). Competencies in professional psychology. *American Psychologist*, 59(8), 774–781. URL: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.8.774>
63. Kaslow, N. J., Bebeau, M. J., Lichtenberg, J. W., Portnoy, S., Rubin, N. J., Leigh, I. W., ... & Elman, N. S. (2007). Guiding principles and recommendations for the assessment of competence. *Professional Psychology: Research and Practice*, 38(5), 441–451. URL: <https://doi.org/10.1037/0735-7028.38.5.441>

64. Kaslow, N. J., Dunn, S. E., & Smith, C. O. (2008). Competencies for psychologists in the era of evidence-based practice and accountability. *South African Journal of Psychology*, 38(4), 699–714. URL: <https://doi.org/10.1177/008124630803800412>
65. Kenkel, M. B. (2009). Competence and competency-based education and training in professional psychology. *Training and Education in Professional Psychology*, 3(4 Suppl), S29–S36. URL: <https://doi.org/10.1037/1931-3918.3.4S.S29>
66. McCutcheon, S. R. (2008). Evaluating readiness for practice in psychology: The internship application process. *Training and Education in Professional Psychology*, 2(3), 139–144. URL: <https://doi.org/10.1037/1931-3918.2.3.139>
67. Melchert, T. P., & Sayger, T. V. (2011). Research training in clinical and counseling psychology programs: What is being taught? *Training and Education in Professional Psychology*, 5(4), 193–199. URL: <https://doi.org/10.1037/a0025917>
68. Peterson, R. L., Peterson, D. R., Abrams, J. C., & Stricker, G. (1997). The National Council of Schools and Programs of Professional Psychology Education Model 1997. *Professional Psychology: Research and Practice*, 28(4), 373–386. URL: <https://doi.org/10.1037/0735-7028.28.4.373>
69. Pope, K. S., & Vasquez, M. J. T. (2010). *Ethics in Psychotherapy and Counseling: A Practical Guide* (4th ed.). John Wiley & Sons. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9781119221096>
70. Rabinowitz, F. E. (1997). Teaching counseling and psychotherapy skills effectively: Integrating theory, practice, and research. *Journal of Counseling & Development*, 75(4), 366–373. URL: <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1997.tb02351.x>
71. Rodolfa, E., Bent, R., Eisman, E., Nelson, P., Rehm, L., & Ritchie, P. (2005). A cube model for competency development: Implications for psychology

educators and regulators. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36(4), 347–354. URL: <https://doi.org/10.1037/0735-7028.36.4.347>

72. Rodolfa, E., Eisman, E., Rehm, L., Bent, R., Nelson, P., & Ritchie, P. (2005). Accreditation, competency assessment, and program development: A "consumer reports" for professional psychology education and training. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36(4), 440–446. URL: <https://doi.org/10.1037/0735-7028.36.4.440>

73. Rodolfa, E., Kaslow, N., Stewart, A., & Levitt, D. (2007). Competencies for psychological practice in primary care. *Professional Psychology: Research and Practice*, 38(1), 1–7. URL: <https://doi.org/10.1037/0735-7028.38.1.1>

74. Sareen, J. (2004). Preparedness and the assessment of competence in early career psychologists. *International Journal of Psychology*, 39(1), 100–107. URL: <https://doi.org/10.1080/00207590344000078>

75. Schilling, R. L., Morrissey, L. G., & Wodarski, J. S. (1989). Psychosocial skills training in professional education: An approach for preparing professionals for interdisciplinary practice. *Journal of Teaching in Social Work*, 3(2), 85–99. URL: https://doi.org/10.1300/J067v03n02_06

76. Sharpless, B. A., & Barber, J. P. (2009). A conceptual and empirical review of the meaning, measurement, development, and teaching of therapist competence. *Clinical Psychology Review*, 29(2), 234–245. URL: <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.01.001>

77. Springett, N. (2019). Student readiness for practicing professional psychology: A review. *Canadian Psychology*, 60(2), 150–160. URL: <https://doi.org/10.1037/cap0000164>

78. Sternberg, R. J. (2007). A competency model for graduate education in psychology. *American Psychologist*, 62(7), 660–668. URL: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.62.7.660>

79. Sumerall, S. W., Lopez, A., & Oehlert, M. (2000). Preparing professional psychologists to serve a culturally diverse population: A graduate

course in ethnic minority mental health. *Teaching of Psychology*, 27(3), 212–216.
URL: https://doi.org/10.1207/S15328023TOP2703_12

80. Tiffany, B. R. (2010). Assessing student readiness for professional practice: A competency-based approach. *Training and Education in Professional Psychology*, 4(4), 207–211. URL: <https://doi.org/10.1037/a0020741>

ДОДАТКИ**Додаток А****Анкета для дослідження****1. Вік***

2. Стать*

Чоловіча

Жіноча

3. Форма навчання*

Денна

Заочна

4. Освітній ступінь, що здобувається*

Бакалавр

Магістр

5. Курс навчання *

1 курс ОС "Бакалавр"

2 курс ОС "Бакалавр"

3 курс ОС "Бакалавр"

4 курс ОС "Бакалавр"

1 рік навчання ОС "Магістр"

2 рік навчання ОС "Магістр"

6. Формат навчання*

Офлайн

Дистанційно

7. Назва закладу вищої освіти, де навчаєтесь на психолога*

8. Кількість здобутих спеціальностей психолога в закладах вищої освіти*

0, ще навчаюсь

1

2

3

9. Чи працюєте Ви зараз за спеціальністю?*

Так

Ні

10. Чи плануєте Ви після завершення навчання працювати за спеціальністю?*

Так

Ні

Не знаю

11. Чому Ви не плануєте працювати після завершення навчання за спеціальністю?*

Планую далі навчатись

Боюсь нашкодити, бо відчуваю відповідальність

Не впевнений у своїх знаннях і навичках

Вважаю, що моїх знань і навичок недостатньо

Розчарувався в навчанні

Розчарувався в психології

Вибрав не ту спеціальність

Планую працювати

Інше: _____

12. Країна перебування*

Україна

Закордон

13. Як Ви оцінюєте свій рівень особистісної готовності до професійної діяльності?*

Зовсім не готовий 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Максимально готовий

14. Чи виникає у Вас страх при думці про необхідність починати професійну діяльність?*

Так

Частково

Ні

15. Наскільки ви впевнені у своїх знаннях і навичках для вирішення професійних завдань?*

Дуже впевнений/впевнена

Скоріше впевнений/впевнена

Нейтрально

Скоріше невпевнений/невпевнена

Зовсім невпевнений/невпевнена

16. Яке значення для Вас має саморозвиток у професійній діяльності?*

Зовсім не важливе,

Дуже важливе,

не приділяю йому увагу 1 2 3 4 5 приділяю йому багато свого часу

17. Чи отримуйте або вже отримали додаткову сертифіковану освіту поза межами навчального закладу в межах своєї спеціальності?*

Так

Ні

18. Наскільки Ви вважаєте себе схильним адаптуватися до нових умов?*

Дуже здатний/здатна

Скоріше здатний/здатна

Нейтрально

Скоріше не здатний/не здатна

Зовсім не здатний/не здатна

19. Як Ви оцінюєте свою схильність до співпереживання та емпатії?*

Дуже низька 1 2 3 4 5 Дуже висока

20. Чи готові Ви до рефлексії та регулярного аналізу результатів своєї професійної діяльності?*

Зовсім не готовий/не готова 1 2 3 4 5 Так, вважаю це зоною росту

Додаток Б

Матриця кореляцій для нормальних розподілів

Показники	Інтегративний рівень емоційного інтелекту	Самоприйняття	Інтегративна мотивація	Поведінкова впевненість	Підтримка	Ціннісна орієнтація
Інтегративний рівень емоційного інтелекту	1	,547**	,396**	,434**	,570**	,342*
Самоприйняття	,547**	1	,472**	,628**	,547**	,361*
Інтегративна мотивація	,396**	,472**	1	,403**	,317*	0,224
Поведінкова впевненість	,434**	,628**	,403**	1	,541**	0,263
Підтримки	,570**	,547**	,317*	,541**	1	,635**
Ціннісної орієнтації	,342*	,361*	0,224	0,263	,635**	1
Гнучкості поведінки	,665**	,558**	0,289	,573**	,781**	,311*
Спонтанності	,441**	,328*	0,227	0,242	,742**	,559**
Самоповаги	,475**	,493**	0,286	,510**	,745**	,628**
Самоприйняття	,442**	,520**	0,268	,437**	,700**	,337*
Креативності	,375*	,467**	0,268	,426**	,575**	,503**
Інтегральний показник самоактуалізації	,595**	,626**	,361*	,543**	–	–
Показники	Гнучкість поведінки	Спонтанність	Самоповага	Самоприйняття	Креативність	Інтегративний показник самоактуалізації
Інтегративний рівень емоційного інтелекту	,665**	,441**	,475**	,442**	,375*	,595**
Самоприйняття	,558**	,328*	,493**	,520**	,467**	,626**
Інтегративна мотивація	0,289	0,227	0,286	0,268	0,268	,361*

Поведінков а впевненість	,573**	0,242	,510**	,437**	,426**	,543**
Підтримки	,781**	,742**	,745**	,700**	,575**	–
Ціннісної орієнтації	,311*	,559**	,628**	,337*	,503**	–
Гнучкості поведінки	1	,607**	,440**	,600**	,468**	–
Спонтаннос ті	,607**	1	,515**	,338*	,520**	–
Самоповаги	,440**	,515**	1	,528**	,426**	–
Самоприйняття	,600**	,338*	,528**	1	,372*	–
Креативнос ті	,468**	,520**	,426**	,372*	1	–
Інтегративний показник самоактуалізації	–	–	–	–	–	1

*- кореляція статистично значима на рівні 0.05 **- на рівні 0.01

**Матриця кореляцій для розподілів,
відмінних від нормального**

Показники	Вік	Орієнтації в часі	Сензитивності	Уявлення про природу людини	Синергії	–
Вік	1	-0,012	0,045	0,078	0,226	–
Орієнтації в часі	-0,012	1	-0,117	0,083	0,106	–
Сензитивності	0,045	-0,117	1	0,054	0,086	–
Уявлень про природу людини	0,078	0,083	0,054	1	,512**	–
Синергії	0,226	0,106	0,086	,512**	1	–
Прийняття агресії	0,118	0,166	,493**	,299*	,389**	–
Контактність	,323*	0,194	0,227	0,029	-0,038	–
Пізнавальних потреб	0,166	0,264	-0,246	0,004	0,026	–
Інтегративний рівень емоційного інтелекту	0,210	,312*	0,109	0,200	0,136	–

Інтегративна мотивація	-0,129	,370*	0,000	0,212	0,035	–
Інтегративний показник самоактуалізації	,314*	–	–	–	–	–
Показники	Прийняття агресії	Контактності	Пізнавальних потреб	Інтегративний рівень емоційного інтелекту	Інтегративна мотивація	Інтегративний показник самоактуалізації
Вік	0,118	,323*	0,166	0,210	-0,129	,314*
Орієнтації в часі	0,166	0,194	0,264	,312*	,370*	–
Сензитивності	,493**	0,227	-0,246	0,109	0,000	–
Уявлення про природу людини	,299*	0,029	0,004	0,200	0,212	–
Синергії	,389**	-0,038	0,026	0,136	0,035	–
Прийняття агресії	1	,308*	0,033	0,143	0,011	–
Контактності	,308*	1	0,117	,331*	0,143	–
Пізнавальних потреб	0,033	0,117	1	,318*	0,140	–
Інтегративний рівень емоційного інтелекту	0,143	,331*	,318*	1	,373*	,643**
Інтегративна мотивація	0,011	0,143	0,140	,373*	1	,328*
Інтегративний показник самоактуалізації	–	–	–	,643**	,328*	1

*- кореляція статистично значима на рівні 0.05 **- на рівні 0.01